

მეცნიერება

მეცნიერებათა აკადემიის ბიულეტენი

ბანკინება უფრ. სინოდისა.

I. 18 აპრილიდან 1903 წ. № 1723. სასულიერო წოდების პირთა დაჯილდოების შესახებ სასულიერო უწყებაში სამსახურისათვის.

უქანისამებრ მათი იმპერატორებითი უდიდებულესობისა, უწმიდესმა უმართებულესმა სინოდმა მოისმინა: წარდგენანი ეპარქიის მღვდელ-მთავართა, მოსკოვის სინოდალნი კანტორისა და სასახლის სამღვდლოების გამგის მათდამი რწმუნებული სამღვდლოების დაჯილდოებაზე სასულიერო უწყებაში სამსახურისათვის. ბრძანეს: ძალისა გამო მომხდარ მსჯელობათა, უწმიდესმა სინოდმა გადასწყვიტა: ამასთან წარმოდგენილ სიასა შინა აღნიშნულ სასულიერო პირთ მიეცესთ სიაში მოხსენებული ჯილდოები და ეპარქიის მღვდელ-მთავართა, მოსკოვის სინოდალნი კანტორის და სასახლის სამღვდლოების გამგის საცნობლად ეს დაჯილდოების სია დაბეჭდილი იქნეს „საეკლესიო უწყებებში“.

სია სასულიერო წოდების პირთა, რომელნიც დაჯილდოებულ იქმნენ უწმიდესი სინოდისაგან სასულიერო უწყებისამებრ მათი იმპერატორებითი უდიდებულესობის დაბეჭდების დღეს, 6 მაისს 1903 წ.

საქართველოს საეპარქოსოში. ა) დეკანოზობის ხარისხით: ქ. თბილისის, მეორე სამისიონერო ეკლესიის მღვდელი სერგი გარდადცევა; თფილისის სიონის კათედრის ტაძრის მღვ. ანტონ თეთაბაძე; სოხუმის ეპარქიის სამრევლო სასწ. მეთვალყურე, მღვდელი ბასილი იასტრეპოვა, სოფელ სა-

რკის ეკლესიის (შორაპნის მაზრის) მღვ. აბესალომ ტყეშაძე; სამტრედიის სოფ. ეკლესიის (ქუთაისის მაზრისა) მღვდელი ეპალოზ კანდელაკი. ბ) მკერდის ჯვრით—უწმ. სინოდისაგან ბოძებულათ: თფილისის 1, სამისიონერო ეკლესიის მღვდელი ალექსანდრე დუნავა; თფილისის ივერიის, (რომელიც იმყოფება ნახალოვკაში), ეკლესიის მღვდელი მიხეილ მახათაძე; პრივოლნის ეკ. მღვ. იოანე მანსვეტოვა; სოფელ ბოდბის ეკ. მღვდელი სპირიდონ კობიაკოვა; დუშეთის წმ. ნიკოლოზის ეკ. მღვდელი დიმიტრი მეტრეველი; თელავის მიძინების ეკლესიის მღვდელი იოანე შაუკვა; თფილისის მამა-დავითის ეკლესიის მღვდელი ნესტორ მაჭანავა; ელიზავეტოპოლის მიძინების ეკლესიის ქვეითა ჯარის მღვდელი ალექსანდრე ცატუნავა; სოფ. არკნეთის ეკ. მღვდელი გრიგოლ შველავა; თფილისის სიონის სობოროს მღვ. ალექსანდრე სამანავა; ხაზინადარი შუამთის მონასტრისა, მღვდელ-მონაზონი ნიკოლაჟი; ქვემო-მაჩხაანის მღვდელი მენტეშევი; საღმრთო სჯულის მასწ. პირველი თფილისის ქალეების გემნაზიისა, მღვდელი ნიკანდრ შოკრავსკი; წინამძღვარი ბოდბის წმიდა ნინოს მონასტრისა, ილუმენია იუვენალია (მარჯანოვი); თფილისის დიდუბის ღვთის-მშობლის ეკ. მღვ. კალისტრატე ცანცაძე; ბოდბის წმ. ნინას მონასტრის მღვ. იოსებ მაჩაიანავა; სოფელ ტაის (ზუგდიდის მაზ.) ეკლესიის მღვდელი სოფრონ თოდუა; ფოთის ალექსანდრო-ნეველის ტაძრის მღვდელი არსენ თახაძე; მეორე ხეთის სოფლის (ზუგდიდის მაზრის) მღვდელი ოქროპირ კიბია; ხაზინადარი ხობის მიძინების მონასტრის, ბერ-მონაზონი დარამიენდას; ს. ძვერის,

(ქუთ. მახ.) მღვდელი ნესტორ **რამაქაძე**; გებიის სოფლის ეკლესიის მღვდელი, რაჭის მაზრის, მიხეილ **გაგაძე**; ეკონომი სოხუმის ეპისკოპოსის სასახლისა ბერ მონაზონი დრანდის მიძინების მონასტრისა **შავლე**. გ) **კამილაგვათ**: გიორგიწმინდის სოფლის ეკლესიის მღვდელი თეოდორე **გუდასაგვა**; სტეფანწმინდის, დუშეთის მაზრის, სოფლის მღვდელი ნიკიფორე **კანდელაკი**; დაბა სურამის ეკლესიის მღვდელი იოსებ **ბესიკა**; ქვენათკაცის სოფლის ეკლესიის მღვდელი თედორე **ბერაძე**; ზემო მაჩხანის ეკლესიის მღვდელი იოსებ **ახალშენაშვილი**; მასწავლებელი თეოდავის სასულიერო სასწავლებლისა მღვდელი იოანე **ნარეკელი**; ნახიფენის წმინდა ვლადიმერის ეკლესიის მღვდელი ანანია **ქსენადოზა**; თფილისის იერუსალიმის ეკლესიის მღვდელი ილარიონ **ჯაშა**; მცხეთის სამთავრის მონასტრის წმინდა ნინას ეკლესიის მღვდელი გრიგოლ **გმელი**; თფილისის ქალების მეორე გემნაზიის საღმრთო სჯულის მასწავლებელი, მღვდელი ალექსანდრე **რაჭუმავსკი**; ლეციცხვოს სოფლის ეკლესიის, სენაკის მაზრის, მღვდელი დავით **ასაძე**; ნავსაკოვის სოფლის, იმავე მაზრის, მღვდელი ლეონტი **გაწკელაძე**; საჭილაოს სოფლის, იმავე მაზრის, მღვდელი ეპიფანე **ხანელაძე**; ზედა-საჩინოს სოფლის (ზუგდიდის მაზრა) მღვდელი ნიკოლოზ **კვარცხავა**; კირცხის სოფლის მღვდელი პეტრე **გაშუა**; უჩხობის სოფლის ეკლესიის, ოზურგეთის მაზრის, მღვდელი კასიანი **ღაბანაძე**; ქვემოხის სოფლის, ზუგდიდის მაზრის, მღვდელი ნესტორ **სასანა**; მაზანდარის სოფლის ეკლესიის მღვდელი სამსონ **თვალთვაძე**; მონასტრის სოფლის ეკლესიის (ოზურგეთის მაზრისა), მღვდელი იესე **ძამანაშვილი**; ქუთათის სოფლის ეკლესიის, სენაკის მაზრისა, მღვ. გრიგოლ **ცაძა**; სმეკალოვის სოფლის ეკლესიის, ოზურგეთის მაზრისა, მღვდელი ბენიამინ **ღღაძე**; ბათუმის ბერძნების წმიდა ნიკოლოზის ეკლესიის მღვდელი კონსტანტინე **წანდელაკი**; გამოჩინებულის სოფლის ეკლესიის, ქუთათის მაზრის, მღვდელი კონსტანტინე **შანაძე**; მესტიის სოფლის ეკლესიის, ლეჩხუმის მაზრისა, მღვდელი ბესარიონ **ნიჟარაძე**; მაჩიციხურის სოფლის ეკლესიის, შორაპნის მაზრის, მღვდელი სპირიდონ **ჩუღელი**; დვალიშვილების სოფლის ეკლესიის, ქუთათის მაზრისა, მღვდელი მიხეილ **საბაშვილი**; კულაშის სოფლის ეკლესი-

სიის მღვდელი პორფირე **კანდელაკი**; ჩხერის ეკლესიის, შორაპნის მაზრის, მღვდელი რომანოზ **დეკანოსაძე**; ქვემო კრიხის, რაჭის მაზრის, მღვდელი პარმენ **ქესხა**. დ) **უწ. სანადის კუთხეებით დამატის ძარქვით დაჯილდებულ ანანს**: ჯიხაიშის ეკლესიის მღვდელი ალექსანდრე **ნემსაძე**; ვანის ეკლესიის მღვდელი იოსებ **ტაბატაძე**; კაცხის მონასტრის მმართველი ილუმენი **გაგაძე**; მოწამეთის მონასტრის ეკონომი, ილუმენი **სპირიდონი**; ე) **უწ. სანადის კუთხეებით უღამატით**: თფილისის იერუსალიმის ჯვართ-ამაღლების ეკლესიის მღვდელი სტეფანე **ბერაძე**; გორის მიძინების ტაძრის ეკლესიის მღვდელი სიმონ **ღაშაურა**; ყვარელის ეკლესიის მღვდელი გიორგი **ფარაძე**; აწყურის ეკლესიის მღვდელი გრიგოლ **ჯინჭველაძე**; ალექსანდროპოლის წმიდა გიორგის ეკლესიის მღვდელი გრიგოლ **ვასილავა**.

უმაღლესი ბრძანება.

ხელწიფე იმპერატორმა, უქვეშევრდომილესის მოხსენების სინოდის ობერ-პროკურორის, თანხმად უწ. სინ. განჩინებისა, ექვს ამა მაისის დღესა, უმოწყალებად კეთილ ინება და ღირს ჰყო დაჯილდოებისა ქვემოხსენებულნი პირნი შემდეგი ნაშნებითა: მსახურებისთვის საეპარქიო უწყებისამებრ:

საქართველოს საეპისარხოლოში. ა) **წმინდა ვლადიმარის მესამე ხანისხის ორდენით**: საქართველოს სინოდ. კანტ. წევრი დეკ. ესტატე **ელიავე**; ქ. გორის მიძინების სობოროს დეკ. ბესარიონ **თავდგირაძე**; საღმრთო სჯულის მასწ. ქალების ინსტიტუტისა დეკ. პეტრე **კონხუევა**. ბ) **წმინდა ვლადიმარის მეოთხე ხანისხის ორდენით**:—ქ. ბაქოს ალექსანდრე-ნეველის სობოროს დეკ. ალექსანდრე **აუხარცა**; წევრი სინოდ. კანტ. არქიმანდრიტი **ამფალაქი**; სუჯინის წმინდა ნიკოლოზის ეკლესიის, სენაკის მაზრის, გურიის-სამეგრელოს ეპარქიის დეკ. თედორე **ხაშტარა**; წინამძღვარი ახალი ათონის სიმონ კანანელის მონასტრისა, სოხუმის ეპარქიის, არქიმანდრიტი **აქოანი**. გ) **წმინდა ანას მეორე ხანისხის ორდენით**: თფილისის წმ. ნიკოლოზის ეკ. დეკ. სოლომონ **შაშავე**; თელავის მიძინების ეკ. დეკ. მიხეილ **ხელავე**; წინამძღვარი შემოქმედის მაცხოვრის მონასტრის გურია-სამეგრელოს ეპარ. არქიმ. **ნიკოლოზი**; ქუთ. კათედრის დეკ. გაბრიელ **ცაგარეაშვილი**. დ) **ანას მესამე ხანისხის ორდენით**:—თფილისის კად. კორპ. საღმრთო სჯულის მასწ. დეკ. ევგენი **ზვერევა**; გორის მიძ. ეკ. მღვ. დიმიტრი **ტატიკა**; ერთაწმინდის ეკ. მღ. გიორგი **კანგანთელა**; დიდი ზანის (ზუგ. მაზრა), მღ. კონსტანტინე **ბერაძე**; ბათუმის მთავარანგ. სობოროს არქიდიაკონი ისიდორე **ნადარაძე**; დრანდის მიძ. მონასტ. (სოხ. ეპარ.) იგუმენი **საბა**.

მწყემსი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდგის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
 შპოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. მსრეთ იყოს სიხარულ ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15—4.
 მოვედით ჩემდა ყოველნი მამურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენოთ თქვენ. მათ. 11—28.

№ 9—10

1882—1903

1—30 მაისი

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

ოფიციალური განყოფილება: განჩინება უწმ. სინოდისა სასულიერო წოდების პირთა დაჯილდოების შესახებ.

—უმადლესი ბრძანება. სასულიერო უწყებაში მსახურებისათვის სასულიერო წოდების პირთა დაჯილდოების შესახებ.

სალიტერატურო განყოფილება: საუბარი, თქმული ყვირილის მთავარ-მოწამეთა დავით და კონსტანტინის ეკკლესიაში 11 მაისს, 1903 წ. დეკ. დ. ღამაშიდის მიერ.—წერილი რედაქციისადმი.—გარდაცვალება და დასაფლავება ელისავეტოვრადის ეპისკოპოსის ტიხონისა—ქ. პეტერბურგის 200 წ. იუბილეი.—ახალი და ძველი ჭიათურა. მღ ბეს. ვაშაძე —მოკლე ცნობანი საზღვარ-გარეთელ სამთო აკადემიების შესახებ —თ დი კონსტანტინე ივანეს ძე მუხრან-ბატონის გარდაცვალება და დასაფლავება.—პატრი ანსელმო მღებრიშვილი.—უღროდ დაბერებული (ლექსი). თ. როსტომ ჩიქოვანი.—ჟურნალ-გაზეთებიდან—ახალი ამბები და შენიშვნები.

სამკურნალო და ჰიგიენური განყოფილება: ექიმის საუბარი გულისხმიერ მკითხველთან. ექიმი ვ. დ—ძე.

სწავლა და მიცემილება ქრისტიანობრივ სარწმუნოებასა და კათოლიკე-წმინდობაზე: სიტყვა, თქმული ღორეშის წმ. გიორგის ეკლესიაში 1903 წ. 6 აპრილს

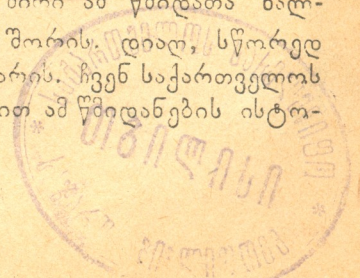
სამხრო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება: საექვო კითხვების განმარტება.—რედქციის პასუხი.

ს ა უ ბ ა რ ი,

თქმული ვეირიდის მთავარ-მწამეთა—დავით და კონსტანტინის ეკლესიაში 11 მაისს, 1903 წ.

დღის დღე, 11 მაისს დადებულია, ძმანო ქრისტიანენო, განსაკუთრებით ილღესასწაულონ საეკლესიო სამრევლო სკოლათა ხსენება სლავიანთ განმანათლებელთა—კირილე და მეთოდისა. დღეს

რომ კვირა არ შეხვედრილიყო, რაც უბრალოდღე უნდა ყოფილიყო, მაინც სამრევლო სკოლებს უნდა ედღესასწაულებია. ამ სახით თანდათან განმტკიცდება სლოგნა და კავშირი ამ წმიდათა ხალხთა და მოზარდ თაობათა შორის. დიოდ, სწორედ მშვენიერი განკარგულება არის. ჩვენ საქართველოს ხალხში იშვიათად შეხვედებით ამ წმიდანების ისტორიულ-მეცნიერულ მემკვიდრეობას.

რიის მკოდნეთა და ამისათვის საჭიროდ ვრაცხ რამდენიმე სიტყვით გაგაცნოთ ამ შესანიშნავ წმინდანთა ცხოვრება და მოღვაწეობა, რომლითაც დაიმსახურეს მათ ასეთი სახელი რუსეთის ხალხისა და რომლითაც ღირსნი გახდნენ იგინი თავიანთი ხსენების დღესასწაულობისა და მთელი საზოგადოებისაგან პატივისცემისა.

ღირსნი მეთოდე და კონსტანტინე (კირილედ წოდებული) სლავიანთ მოძღვარნი, იყვნენ ტანის ძმები. იგინი იყვნენ შვილნი ერთი მდიდრის მხედართ-მთავრისა, ჩამომავლობით ბოლგარელი, რომელიც სცხოვრებდა სოლუნში (მაკედონიაში). უფროსი ძმა მეთოდე ახალგაზღვობისას შევიდა სამხედრო სამსახურში და ძლიერ მალე შეიქმნა ერთი სამფლობელოს მმართველად სლავიანთ ქვეყანაში. ათი წლის შემდეგ სამსახურისა, იგი განეშორა და წავიდა ოლიმპიის მთაზე და მიიღო რა იქ ბერობა, მთლად მიეცა ღვთის-მსახურებას და ნიადაგ კითხულობდა საღმრთო წერილს. უნცროსმა ძმამ კონსტანტინემ, პატარაობითვე გამოიჩინა თავი სწავლა-მეცნიერებით, როგორც საერო, ისე სარწმუნოებრივ და ზნეობრივ განათლებით. იგი აღიზარდა ერთად იმპერატორ მიხაილთან და ამ სახით მიიღო მშვენიერი განათლება, მაგრამ განათლების მიღების შემდეგ უარჰყო ყოველივე, რასაც უქაღდა მას თავისი მდგომარეობა და წავიდა ერთ უდაბნოში შავი ზღვის პირად. მალე შეიტყვეს მისი საცხოვრებელი ადგილი; იგი თითქმის ძალით დააბრუნეს კისტლში და იქ მიიღო მღვდლობის ხარისხი, დაინიშნა წმიდა სოფიის ტაძარის გამგედ და ფილოსოფიის მასწავლებლად უმთავრეს სასწავლებელში. მეთოდე და კირილემ ქადაგება დაიწყეს რუსეთის სახელმწიფოდან. რეას-ორმოცდათვრამეტ წელში ხაზარებმა, რომელნიც სცხოვრებდნენ დონის, ვოლგის და აზოვის ზღვის ნაპირებზე, გაგზავნეს დესპანი იმპერატორ მიხაილთან და სთხოვეს, რომ გამოეგზავნა ვინმე წიგნის მკოდნე კაცი, რომ ერჩია და დარიგება მიეცა მათთვის სარწმუნოების შესახებ. იმპერატორმა გაუგზავნა მათ კონსტანტინე, რომელიც დიდად ნაქები იყო სარწმუნოების დაობაში სხვა-და-სხვა ნასწავლ პირებთან. წმიდა მეთოდე სიამოვნებით დათანხმდა, რომ წაყოლოდა თავის ძმას კონსტანტინეს (კირილეს). წმიდანი ძმანი—კირილე და მეთოდე გამოვიდნენ ზღვიდან ხერსონესში, აქ ნახეს და გადა-

იტანეს მოციქულთა ტაძარში ნაწილები წმიდისა კლიმენტისა. მოვიდნენ ხაზარებთან თუ არა, მალე ასწავლეს მათ ქრისტიანთა სარწმუნოება და დაამკვიდრეს თუ არა ქვეშაირთ სარწმუნოებაზე, დაბრუნდნენ კონსტანტინეპოლის ქალაქში. ამის შემდეგ წმიდანი კირილე და მეთოდე მალე წავიდნენ სლავიანთა თავადების თხოვნით მორავიაში და აქ გადათარგმნეს რა ბერძნული ენიდან სლავიანურ ენაზე ღვთის-მსახურების წიგნები, (რომლისთვისაც საჭირო იყო პირველად ყოველისა შეედგინათ სლავიანური ანბანი) დაიწყეს გავრცელება მართლმადიდებელი სარწმუნოებისა. იმათმა ქადაგებამ დიდი ნაყოფი მოიტანა: რამდენიმე წლის განმავლობაში სახარების სწავლით განათლდნენ მორავია, ბოლგარია, პანონია და სხვა ქვეყნები. 867 წელში ნემცის ეპისკოპოსთა დაბეზღებით, წმიდანი ძმანი კირილე და მეთოდე დაბარებულნი იყვნენ რომის პაპისაგან განსასჯელად. იქ 869 წ. 14 თებერვალს კირილე გარდაიცვალა და დაიმარხა წმიდა კლემენტოს ეკლესიაში, რომლის წმიდა ნაწილებით მოვიდა იგი რომში. კირილეს გარდაცვალების შემდეგ წმიდა მეთოდე გამართლებულ იქმნა რომის პაპისაგან და დადგენილ მორავიის და პანონიის ეპისკოპოსად, სადაც შრომობდა თავისი სამწყსოის განათლებაზედ, ქადაგებდა რა ქრისტეს სახარებას სხვა სლავიანთა ქვეყნების ხალხთა შორისაც (ჩეხებთა, ხორვატთა, დალმატებთა და სხ.) თავის ცხოვრების დასრულებამდისინ და მშვიდობით მიიძინა 6 აპრილს, 885 წელსა.

აი, მოკლე ისტორია ამ წმიდათა შესანიშნავი ცხოვრებისა. კირილე და მეთოდის გარდა მრავალი იყვნენ მქადაგებელნი ქრისტეს სარწმუნოებისა სლავიან ხალხთა შორის, მაგრამ ქრისტეს სახარების სწავლა არ გავრცელდა. განა ცოტას ქადაგებდნენ ნემცის ეპისკოპოსნი და ბერძენთა მქადაგებელნი სლავიანთა შორის? განა არ იშრომეს და მცირე ხარჯი მიიღეს ლათინთა მქადაგებლებმა, რომ სლავიანთა ხალხი მოექციათ და ქრისტეს სწავლით განენათლებიათ? ლათინები და ნემცები თავიანთ ენაზე უქადაგებდნენ ქრისტეს სწავლას და სურდათ, რომ სლავიანებს ქრისტეს სწავლის მიღებისათანავე, სხვა ეროვნებაც მიეღოთ. რამდენი მქადაგებელი იყო და რამდენი იშრომეს ბერძენებმა თავიანთ ენაზე გავერცელებინათ ქრის-

ტეს სწავლა სლავიანთა შორის, მაგრამ მათ გულს არ მოხვდა ბერძნების ქადაგება ბერძნულისავე ენით. აი ამ დროს კირილემ და მეთოდიმ პირველად შეადგინეს სლავიანურ ენაზე ასოები. ამ წმიდანებმა გასინჯეს ყოველი ენის ასოები, დამუშავებული ბევრად წინ სლავიანურ ენის ასოებზე და ისე შეადგინეს ანბანი და ამნაირად საფუძველი დაუდვეს სლავიანურ ლიტერატურას ქვეყანაზე. არის თქმულება, რომ კირილე და მეთოდიმ სხვა ენათა შორის, განიხილეს ქართული ანბანიც და რამოდენიმე ასო ჩვენის ენის ანბანიდანაც გადაიტანეს და იხმარეს სლავიანურ ანბანში. როცა ამ წმიდანებმა წერილობით თავიანთ დედა-ენაზე დაუწყეს ქრისტეს სწავლის ქადაგება, აი მაშინ მოხვდა სლავიანთა გულს ქრისტეს მცნება და ქრისტეს სწავლამ განანათლა იგინი სულ მცირეს ხანში. რით გაავრცელეს მოციქულებმა სახარების სწავლა მცირე დროში, თუ არა მით, რომ იგინი ყოველ ხალხს უქადაგებდნენ მათ დედა-ენაზე, იმ ენაზე, რომელიც ხალხს ესმოდა და არც ერთი სიტყვა მქადაგებლისა გაუგებელი არ რჩებოდა? რამდენა ხანი დარჩებოდა კიდევ სლავიანთა ხალხი სიბნელეში, რომ კირილეს და მეთოდის არ შეედგინათ მათთვის ანბანი და მათ დედა-ენაზე, მათთვის გასაგონ ენაზე არ გაეცრცლებინათ ქრისტეს სწავლა-მეცნიერება?.. დიად, დიდი და დაუფასებელია ღვაწლი ამ წმიდათა მამათა, რომელიც მათ დასდვეს სლავიანურ ენაზე ანბანის შედგენით და ამ სახით ლიტერატურის დაარსებით. უბედური და საცოდავია ის ხალხი, რომელსაც ლიტერატურა არა აქვს. ამისთანა ხალხში მკვდარია გონებითი ცხოვრება.

ვინ უფრო მეტად უნდა იღვწასწავლოს ღვაწლი წმიდათა კირილე და მეთოდისა, თუ არა მოსწავლეთა, რომელნიც ვარჯიშობენ, გონებით იწრთვნებიან და თითქმის ახლად იბადებიან! ქეშმარიტად მშვენიერი განკარგულება არის მოხდენილი უწმიდესი სინოდისაგან—11 მაისის განსაკუთრებით დღესასწაულობისა. იმედია, რომ შემდეგში არა თუ მარტო სამრევლო სკოლების მოსწავლენი, არამედ ყველა სასწავლებლის მოწაფეთათვის დაიდება 11 მაისი საღვთისაწაულოდ. მაგრამ, სამწუხაროდ, ხშირად მშვენიერი განკარგულება უმაღლესი მთავრობისა, რჩება აღუსრულებელი მათგან, ვინც ვალდებულია იგი აასრულოს. დღეს რომ კვირა არ ყოფილიყო, უბრალო დღეც ასე

უნდა გვედღესასწაულებია და ყველა მოსწავლენი ეკლესიაში უნდა ყოფილიყვნენ თავიანთი მოსწავლებლებით. მაგრამ რას ვხედავთ სამწუხაროდ? ეკლესიაში არა თუ სხვა სასწავლებლების მოწაფენი, არამედ სამრევლო სკოლების მოსწავლენიც არ არიან! არ არიან იგინი ისე, როგორც არ არიან მათი აღმზრდელები და მათი მოსწავლებლებიც... ხან-და ხან სამღერავე ისმის მოზარდ თაობაზე და ისიც, სამწუხაროდ, სასწავლებელში ნამყოფთა შესახებ. საუბედუროდ ბევრია ამ არა სასურველ მოვლენათა მიზეზი, მაგრამ ვერ მოვთხოვთ მოსწავლეთა იმას, რაც არა აქვთ თვით მოსწავლებელთა...

რაც ზემოდ ვსთქვით, ყველასათვის ცხადია, მე ვგონებ, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს დედა-ენას სარწმუნოების და კეთილ ზნეობის სწავლის მიღებაში. ცხადია ყველასათვის, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს დედა-ენას გონებით განვითარებაში და როგორ საღვთოა დედა-ენაზე გავრცელება სახარების სწავლა-მეცნიერებისა, არა თუ მოსწავლეთა შორის. არამედ დიდებთა შორისაც. მაგრამ ვაი იმ ხალხს, რომელსაც თავისი დედა-ენა შესძლებია და რომელიც თავის დედა-ენას აღარ აფასებს! ამისთანა ხალხში მალე გაქრება სარწმუნოებაც, კეთილ ზნეობაც და თვით ხალხიც მალე გადაშენდება. ჩვენდა საუბედუროდ, ქვეყანაზე ხომ ვერსად ნახავთ ისეთ განათლებულს, სრულებით გაუნათლებელს და ველურ ხალხსაც, რომ ისე აბუჩად აეგდოს და ისე უყურადღებოდ დაეტოვებინოს თავისი დედა-ენა, როგორც ამას ჩადიან ზოგიერთი ჩვენი ვითომ „განათლებულნი“ ქალბატონები და ვაჟბატონები... დროა დაფიქრდეს ამაზე ყველანი და ვიხელმძღვანელოთ იმ მაგალითით, რომელიც ჩვენ წმიდათა მამათა—კირილე და მეთოდიმ გვიჩვენა სარწმუნოებისა და ზნეობის სწავლის მიღების საქმეში. დროა შეიგნოს ყველამ, რომ გაუგებარ ენაზე საღმრთო სჯულის სწავლება და ზნეობის ქადაგება, ტყვიოა დროს დაკარგვად და გონების დაღუნების მეტს სარგებლობას ვერ მოუტანს მოსწავლეთ *).

დეკ. დ. დამაშვიძე.

*) უწმიდესი სინოდის უქაზით, 1885 წ. ხსენება სლავიანთ განმანათლებელთა—კირილე და მეთოდისა, შერაცხილია საშუალო დღესასწაულად. დღვთის-მსახურება ამა დღისა სრულდება განსაკუთრებითი წიგნით. ამავე უქაზით დადგენილია როცა მოიხსენებიან ლოცვაში მსოფლიო განმანათლებლნი რუსეთის ეკლესიისა, წმიდა ნიკოლოზის შემდეგ უნდა მოიხსენონ წმიდათა შორის მამანი ჩვენნი მეთოდე და კირილე სლავიანთა განმანათლებლნიცა.

წარული რედაქციისადმი.

მ. რედაქტორა!

ჟურნალ „მწყემსის“ ამა წლის პირველ და მეორე ნომრებში დასტამბულია წერილი მარტვილიდან შესახებ სამრევლოის ეკლესიის უქონლობისა; როგორც შენიშვნა, ისე წერილი თავიდან ბოლომდის სიმართლეს მოკლებულია და არა მართალი, გამოწვეული არა ნამდვილი საქმის სიყვარულით, არამედ რაღაც პირადი ანგარიშით. ამისთანა უსაბუთო ამბავს, რასაკვირველია, შეცდომაში შეყავს საქმის ნამდვილი ვითარების არა მცოდნე მკითხველი, ამიტომ უმორჩილესად გთხოვთ „მწყემსის“ უმახლობელს ნომერში ნება მიბოძოთ ვაუწყო მკითხველებს საქმის ნამდვილი ვითარება.

მარტვილის მცხოვრებთ, რიცხვით 250 კომლს, არასოდეს არ ქონიათ სხვა სამრევლო ეკლესიები გარდა მარტვილისა და ნახარბოვის ეკლესიებისა; ამ ეკლესიებში დადიოდნენ ისინი ყოველთვის წირვა-ლოცვის მოსასმენად და ამ ეკლესიებში სრულდებოდა მათთვის ყოველ-გვარი მღვდელ-მოქმედება, ხოლო სასაფლაო ქონდათ მათ ცალკე, მარტვილის ეკლესიის მახლობლად, სახელდობ „ჭვენიაზედ“, თვით მარტვილის ეკლესიაში (ეხლა მონასტერში) როგორც შიგნით, ისე გარედ გალავანში და ნახარბოვის ეკლესიის (ეხლა მონასტრის) გალავანში. ასე იყო საქმე უხსოვრის დროიდან ვიდრე 1886 წლამდე; ამ წელში კი, როდესაც დაარსებულ იქმნა ახალი ეპარქია—გურია-სამეგრელოისა, გარემოება შეიცვალა: საეპისკოპოსო კათედრა მარტვილიდან გადატანილ იქმნა ქ. ფოთში და ახალი ეპისკოპოსის გრიგორის შუამდგომლობით მარტვილის „საკათედრო სობორო“, რომელიც იყო აგრეთვე სამრევლო ეკლესია, გადაკეთებულ იქმნა „პირველი კლასის მონასტრად“, ხოლო მახედვე მიშენებული ორი ეკვდრები—„მარტვილის სამაზრო სობოროდ“. ეს ეკვდრები—„მარტვილის სამაზრო სობოროდ“ მიეცათ მარტვილის მცხოვრებთ ყოფილის მარტვილის საკათედრო სობოროს მაგიერ, სადაც საჭირო შესთხვევაში, თანახმად უმაღლესის სასულიერო მთავრობის განკარგულებისა, სრულდება ყოველგვარი მღვდელ-მოქმედება მრევლთათვის გარდა წირვა-ლოცვისა;

წირვა-ლოცვა კი ამ ეკვდრებში სრულდება იშვიათად ერთი მისთვის, რომ ეს ეკვდრები ძლიერ პატარებია—10-15 კაცის მეტს ვერ დაიტევს თითო და მეორე—კიდევ იმიტომ, რომ ხალხი დადის წირვა-ლოცვაზე ჩვეულებისამებრ მის წინაპართა მონასტრის უმთავრეს დიდს ტაძარში, სადაც წირვა-ლოცვა სრულდება ყოველთვის და ყოველ დროს, ჩვეულებისა და მოთხოვნისამებრ მრევლთა მონასტრის ბერებისაგან და მრევლის მოძღვართაგან, მაგრამ „ერთ მრევლთაგანს“ ეს უბრალო გარემოება არ უნდა რომ გაიგოს, თორემ რისთვის სდებს ბრალს ამაზე ადგილობრივი მოძღვრებს?! რაც შეეხება სასაფლაოს, ის დარჩა ისევე ძველი სასაფლაო „ჭვენია“ და შექმნილ იქმნა კიდევ მეორე ახალი სასაფლაო „მინდორი“, ხოლო დასაფლავება მარტვილისა და ნახარბოვის მონასტრებში, სასულიერო მთავრობისაგან აკრძალულ იქმნა თვინიერ სასყიდლისა.

ადგილობრივი მოძღვარნი დღიდან „მარტვილის სობოროს“ მონასტრად გადაკეთებისა—1886 წლიდან, არა ერთხელ ცდილან შეეგონებინათ როგორმე მარტვილის მრევლი, რომ შათ თავიანთვის აეშენებინათ საკუთარი ეკლესია. ამაზე მათ ოფიციალურად და კერძოდ ბევრჯერ შეკრიბეს მრევლი, და თან-დასწრებითა ადგილობრივი სამოქალაქო მთავრობისა, ქონდათ მრევლთან ბაასი; დიდძალ შემწეობასაც დაპირდნენ ფულით და ეკლესიის სხვა-და-სხვა სამკაულების მოპოვებით, მაგრამ ცალკე ეკლესიის აშენებაზე ჯერ-ჯერობით უარს ამბობს მრევლი,—იგი ამბობს: ჩვენს წინაპრებს დიდი შრომა და ღვაწლი მიუძღვისთ მარტვილის და ნახარბოვის ეკლესიების (ეხლა მონასტრების) აშენებაში, ჩვენი მამა-პაპისაგან დარჩენილი ეკლესიები მონასტრად გადააქციეს, ჩვენ მეტად ღარიბნი ვართ, სასოფლო გადასახადების დაკმაყოფილება იმდენად გვიჭირს, რომ რამოდენიმე წლის გადასახადი „ნედლიმკებათ“ გვაქვს დარჩენილი და ცალკე ახალის ეკლესიის აშენებას კიდევ როგორ შევიძლებთო; ან რა საჭიროა ერთ სოფელში ორ მისთანა დიდებულ ეკლესიასთან, როგორც ეხლაა მარტვილში, კიდევ მესამე ეკლესიის აშენება და სხვანი და სხვანი. დიახ, მარტვილში ნახევარი ვერსის მანძილზე ორი მონასტერია. აი ამისთანა ანორმალური მოვლენას მრევლი ნათლად ხედავს

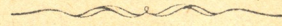
და თავილობს, რომ მესამე—ახალი ეკკლესიის ასა-
შენებლად ხარჯი გაიღოს და ცდილობს ამ უკი-
დურეს მდგომარეობიდან თავი დაახწიოს. სწორედ
ამ მიზნით მარტვილის მრევლმა 27-ს აპრილს,
მარტვილში მყოფობის დროს, მის მაღალ ყოვლად
უსამღვდელოესობას საქართველოს ექსარხოსს ალექ-
სის მიართვეს თხოვნა, და უშამდგომლობენ ერთი
ხსენებული მონასტრებთაგანის, სახელდობრ ნახა-
რებოვის მონასტრის გაუქმებას და მიცემას მათთვის
სამრევლო ეკკლესიად. მათმა მეუფებამ დაათვალი-
ერა ნახარებოვის მონასტერიც და უბრძანა ადგი-
ლობით მღვდლებთ—ასრულონ მარტვილის და
ნახარებოვის მონასტრებში, როგორც ამ დრომდის,
წირვა-ლოცვა და ყოველგვარი მღვდელ-მოქმედება;
თხოვნა მრევლთა მათ მეუფებამ თან წაიღო და არ
ვიციტ რას ინებებს თხოვნის უმთავრეს მუხლზე,
ე. ი. ნახარებოუს მონასტრის შტატის ეკკლესიად
გადაკეთებაზე. რაც შეეხება „ახალი კანონით რკი-
ნის ვალაფით ეკკლესიის შემოკავებას“, ეს უთუ-
ოდ „ერთი მრევლთაგანის“ ფანტაზიის გამოგონი-
ლი „ახალი კანონი“ უნდა იყოს, თორემ ჩვენ
ჯერ არსად გვსმენია ასეთი აუცილებელი კანონის
განხორციელება.

ძალიან სამადლო და სამართლიანი კი იქნება,
ღვთის წინაშე, რომ ნახარებოუს მონასტერი ჩვენ,
მარტვილლებს, მოგვეცემოდეს სამრევლო ეკკლე-
სიად—«მარტვილის სამაზრო სობოროდ». მართ-
ლაცა და რა აუცილებელს საჭიროებას შეადგენს
ერთ სოფელში ორი მონასტერი, ისიც ერთი-მეო-
რისაგან დაშორებული მხოლოდ ნახევარი ვერსის
მანძილზე?! ნუ თუ უმჯობესი არ იქნება, რომ ნა-
ხარებოუს მონასტრისადმი კუთვნილი ადგილები
მარტვილის პირველი კლასის მონასტრეს მიეწეროს
და მით ეს დიდებული მონასტერი სიღარიბიდან
გამოვიდეს, უფრო გამშვენდეს და გამაგრდეს და
ნახარებოუს მონასტერი, სადაც ბერებს ეძნელებათ
ცხოვრება და სადაც ამის გამო არასოდეს არ არის
სრული შტატი (ესლა მხოლოდ სამია), გადაკეთე-
ბულ იქმნას ჩვენთვის «მარტვილის სამაზრო სო-
ბოროდ» და მით ახალის ეკკლესიის აშენებით
ავგვმორდეს უბრალო ხარჯი?!

აი, ბატონო, თუ გნებავსთ ეს გახლავს ჭეშ-
მარიტი ამბავი შესახებ მარტვილის მრევლთა და

მღვდლებთა და მიკვირს კი, ჭეშმარიტად, როგორ
ვერ გაუგია ამდენ ხანს ეს ამბავი იმ „ერთ მრევლ-
თაგანს“?! მაგრამ, ეტყობა, ის ან სრულიად არ
არის „მრევლთაგანი“ და ან ისეთი მრევლთაგანია,
რომლის გოდება გამოწვეულია არა ეკკლესიის და
თავის მოძმეთა სიყვარულით, არამედ სხვა რაიმე
პირადი მიზნით.

მკვიდრი.

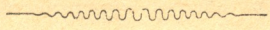

კარგადსცავლება და დასაფლავება ელისავეტოვრა- დის ეპისკოპოსის ტიხონისა.

27 მარტს 1903 წელსა, ღამის პირველ საათ-
ზედ გარდაიცვალა ჩვენი სამღვდელოებისა და საზო-
გადოებისაგან კარგად ცნობილი, ყოვლად სამღვდე-
ლო ტიხონი ეპისკოპოსი ელისავეტოვრატისა, პირ-
ველი ვიკარი ხერსონის ეპარქიისა 51 წლისა დაბა-
დებიდამ. კარგად ახსოვს ყველას ის დრო, როცა
იგი ტფილისის სემინარიაში იყო რექტორად. და
როგორ არ დაინახსოვრებს კაცი იმისთანა კაცის
სამსახურს, რომელიც, როგორც ჭეშმარიტი ქრის-
ტიანი, ყველას თავის ძმად უყურებს და რომლის-
თვის თემობრივი გარჩევა არ არსებობს; ყოველ ადა-
მიანს მამაშვილურად უყურებს და ჭეშმარიტად ზრუ-
ნავს ყველასათვის. ამისთანა კეთილი გულის და
ასეთ ჭეშმარიტ ქრისტიან კაცებს, სამწუხაროდ, დიდ-
ხანს არ ხვდება ჩვენში მსახურება. ყოვლად სამღ-
დელო ტიხონი დიდხანს არ დარჩენილა ჩვენს ტფი-
ლისის სემინარიაში რექტორად. მისი გულ-კეთილო-
ბა და მისი ნამდვილი ჭეშმარიტი ქრისტიანობა იყო
მიზეზი, რომ მალე მოგვმორდა. დიდხანს არ გაუე-
ლია, რაც ინსპექტორად დანიშნეს ტფილისის სე-
მინარიაში ყველასაგან ცნობილი ბერ-მონა-
ზონი ისიდორე და ამ ინსპექტორის ცოტახნის მსა-
ხურების შემდეგ, ტიხონი გადაიყვანეს პეტერბურგ-
ში სასულიერო ცენზორის კომიტეტის თავმჯდო-
მარედ. მალე დარწმუნდნენ პეტერბურგში და შეიტ-
ყვეს, თუ რა გულ-კეთილი, პატიოსანი, ნასწავლი
და კაცთ-მოყვარე კაცი იყო იგი. დიდ დროს არ
გაუვლია, რომ არხიმანდრიტი ტიხონი ეპისკოპო-
სობის ხარისხზე იქმნა ალყვანილი და დაინიშნა ელი-

სავეტგრადის ეპისკოპოსად. ოდესაში მათმა მეუფე-ბამ დიდი სიყვარული დაიმსახურა. მათი მეუფება გაცივდა და ფილტვების ანთებით გახდა ავად. მართებლობის ნება დართვით იგი საექიმოდ წამოვიდა ხერსონესში, მაგრამ არც ჰავის გამოცვლამ უშველა მას. ხერსონში აუტყდა ფილტვებიდან სისხლის დენა და 27 მარტს გარდაიცვალა. განსვენებული გადაასვენეს ოდესაში და დიდის პატივის ცემით დაასაფლავეს მიძინების მონასტერში, სადაც იგი ირიცხებოდა წინამძღვრად. მთელმა საზოგადოებამ დიდი პატივისცემა აღმოუჩინა და მრავალ წარმოთქმულ სიტყვებში დაახასიათეს იგი, როგორც კაცი ღრმად ნასწავლი, გულ-კეთილი და ქეშმარიტი ქრისტიანე — მოსიყვარულე ყოველი კაცისა. საუკუნოდ იყოს ხსენება შენი ქეშმარიტო მღვდელ-მთავარო, რომელსაც ქრისტეს მცნებისამებრ ყველა გიყვარდა და ქართველებსაც ძმასავით უყურებდი. გიყვარდა ყველა და საზოგადოებამაც შეგიყვარა და წასვლის დროს დაგიმტკიცა კიდევ ეს სიყვარული განსაკუთრებით სემინარიის კორპორაციამ.

მ. კეტმარბურბის 200 წ. იუბილეი.

აკურთხეს დიდის ამბით ტროიციის ხიდი და დაიწყო საიუბილეო დღესასწაულები. სუვოროვის მოედანზედ, ხიდის ყურთან გამართული იყო ბაქანი, საცა ლიტანიით მივიდა სამღვდლოება. სამღვდლოებას წინ უძღოდა ყოვლად-სამღვდლო ანტონი. ეპისკოპოზი იამბურგისა, ბაქლანის გარშემო იდგა პოლიცია პეტრეს დროინდელ მუნდირებით; დაესწრო აუარებელი ხალხი, დეპუტაციები, კარის-კაცნი, მინისტრები, საღიბლომატო კორპუსი, დიდნი მთავარნი. გაისმა გრიალი „ურასი“ და დიდის 11 საათზედ მობრძანდნენ ხელმწიფე იმპერატორი, ხელმწიფე იმპერატრიცა და ხელმწიფე მემკვიდრე. ყოვლად სამღვდლომ შეასრულა წესი ხიდის კურთხევისა. ასტყდა ზარების რეკა ყველა ეკლესიებისა. ხელმწიფე იმპერატორმა შეახო ხელი სათითურს, ხიდმა იწყო მოძრაობა და შეუერთდა ნაპირს. ხელმწიფე იმპერატრიცებმა გასჭრეს ლენტები. სამღვდლოება ლიტანიით, მათნი უდიდებულესობანი, მათნი უმაღლესობანი, ამაღა და კარის-კაცნი გაემართნენ ხიდზედ, რო-

მელიც ყოვლად სამღვდლომ აიაზმის წყლით ასხურა. მათ უდიდებულესობათა ხიდი გაიარეს და შებრძანდნენ კარავში, საცა ქალაქის თავმა მიართვა მედალები და აღბომები ფოტოგრაფიულად გადაღებულის სურათებისა. შემდეგ მათნი უდიდებულესობანი გაემართნენ ეტლებით პეტრე დიდის ძეგლისაკენ. კვლავ გაისმა გრიალი ურასი. მათ უდიდებულესობათ მათნი უმაღლესობანი და კარის კაცნი ეახლნენ. ამასობაში დიდის ამბით პეტრე დიდის სახლიდან გამოტანილი წმიდა ხატი მაცხოვრისა ლიტანიით წაასვენეს ისააკის ტაძარში. აქ სწირა მიტროპოლიტმა ანტონიმ წირვის შემდეგ შემოხსენებული ხატი ლიტანიით წაასვენეს პეტრე დიდის ძეგლისაკენ; სამღვდლოებამ ადგილი დაიჭირა ძეგლთან, ბაქანზედ დადგნენ გუნდნი მემუსიკეთა და გვარდიის ჯარის მგალობელთა, სამეფო კარავთან მოთავსდნენ ქალაქის ხმოსანნი; აქეთ-იქით იდგნენ მოწაფე ქალნი სკოლებისა და დიდი სიმრავლე ხალხისა; საღღესასწაულოდ ჩატმული ჯარიც მოვიდა და დაეწყო რაზმ-რაზმად; 1 საათზედ პეტრე დიდის ძეგლთან მობრძანდნენ უმაღლესნი გვამნი, რომელთაც ქალაქის თავი მიეგება. მიტროპოლიტმა ანტონიმ გადაიხადა პარაკლისი. მრავალ-ჟამიერის წარმოთქმის დროს დაიწყო რეკა ზარებისა და სროლა ზარბაზნებისა ნევაზე მდგარ გემთაგან. შემდეგ სამღვდლოება დაბრუნდა ისააკის ტაძარში. ხოლო წმიდა ხატი მაცხოვრისა ლიტანიით წაასვენეს ტროიციის ხიდზედ გავლით პეტრე დიდის სახლში. ზარების რეკა მთელ ამ დროს არ შეწყვეტილა. ქალაქის თავმა მიართვა უმაღლეს გვამთ მედალები; გაისმა ხმა საიუბილეო კანტატასი და ჰიმნისა და გრიალი ურასი. ჯარებმა ცერემონიალურის მარშით გაიარეს. პარადის შემდეგ უმაღლესნი გვამნი წაბრძანდნენ საღღესასწაულო ადგილიდგან. ხალხი დიდის ხმით იძახდა „ურასა“. დილას დიდის ამბით მოტანილი ხომალდი პეტრე დიდისა ისევ დააბრუნეს ქალაქის დიდებულ დამაარსებელის სახლის მახლობლად. ქალაქის წარმომადგენელნი გაემართნენ პეტრე-პავლეს ტაძარში; იმპერატორ პეტრე დიდის საფლავზედ გადახდომ იქმნა მცირე პანაშვიდი. საფლავი შემკობილ იქმნა საიუბილეო მედალით.

ახალი და ძველი ჭიათურა.

ამ წლის „ივერიის“ 8 №-ში მოთავსებულია კორრესპოდენტია ჭიათურის შავი ქვის მრეწველთა მეხუთე კრების შესახებ, რომელშიდაც, სხვათა შორის, შექმნილი საოცარი და დაუჯერებელი ამბავი სწერია:

„კამათის დროს გამოირკვა, რომ საკუთრად სოფელი ჭიათურა და ის, რასაც დღეს ჭიათურას უწოდებენ, სულ სხვა-და-სხვა ყოფილა. ესლანდელი ჭიათურა სოფ. ჭიათურას გარეშე ყოფილა. ამ ახალს ჭიათურას, არ იცის, რა უწოდოს კაცმაო“ და სხ...

ვინც კი არ ყოფილა ჭიათურაში და დაახლოებით ვერ იცნობს ჭიათურას, ნამდვილად დაიჯერებდა ამ ამბავს და შეცდომაში შევიდოდა; მე ამ სტრიქონების დამწერი თვითონ ჭიათურაში დაბადებული, აღზრდილი და მკვიდრი მცხოვრები ვარ; რა საეჭვოა, რომ ჩემი სამშობლო დაბა კარგად ვიცი; ვიცი აგრეთვე ჭიათურის წასული და აწმყო, მისი გეოგრაფიული და ეტნოგრაფიული მდებარეობა და მდგომარეობა, — და ეს არც გამიგონია და არც მინახავს, თუ ჩვენს ჭიათურაში კიდევ მეორე ჭიათურა იყო. როგორც მახსოვს, შავი ქვის მუშაობა გაიხსნა 1879—1880 წლებში; აგერ თითქმის 23—24 წელიწადი გადის მას აქეთ, რაც ჭიათურის გარეშემო მთა-მადნიან მეზობელ სოფლებში შავი ქვის წარმოება არის; თვით ჭიათურა კი უმთავრესი „ცენტრია“ მთელი შავი ქვის სოფლებისა; ჭიათურაშია შავი ქვის საწყობები და პლატფორმები, საიდგანაც საზღვარ-გარედ გადააქვთ შავი ქვა; შავი ქვის მაწარმოებლების ესლანდელი კრება რიცხვით მეხუთე იყო და კარგი ხანია წინა კრებებზედაც იყო კითხვები აღძრული ჭიათურის „პოსადათ“ გადაკეთებაზედ; საგანგებო ინჟინრებიც და მიწის მშომელებიც იყვნენ ჭიათურაში მოწვეული, რომელთაც რაოდენიმეჯერ გეგმები აიღეს და დაწვრილებით გაზომეს ჭიათურა და არც ერთ პლანებში და ზომებში მეორე ახალი ჭიათურა არ არის ნაჩვენები და მოხსენებული; მივირს ძალიან რანაირად და საიდან გამოძებნეს ძველ ჭიათურაში მეორე ახალი ჭიათურა და ვინ არის ნეტავი ახალი ჭიათურის აღმოჩენი ქრისტეფორე კოლუმბი!?

რომ პატივცემული მკითხველი შეცდომაში არ შევიყვანოთ, აქ მოკლედ მოგახსენებთ, თუ რატომ

გონებით ზოგიერთ შავი-ქვის მრეწველებს ჭიათურაში კიდევ მეორე ახალი ჭიათურა:

ჭიათურაში სცხოვრებენ სულ 25 კომლი მკვიდრი ანუ ძირითადი მცხოვრები; სანამდის შავიქვის წარმოება გაიმართებოდა და სავაჭრო სახლები გაშენდებოდა. როგორც სხვა გარეშე მეზობელი სოფლების მცხოვრებლებს, ისთე ჭიათურის მკვიდრ მცხოვრებთ ჰქონდათ თავის საკუთარი ტყეები, გარემოები, საწისქვილოები, საბალახოები, სავენახე და სახნავ-სათესი მიწები; ამ ხსენებულ ადგილებს სხვა-და-სხვა სახელწოდება ჰქონდათ და დღესაც აქვთ, სახელდობ: „ბარდნალი“, „თხილნარი“, „მელისა“, „ბურღვათი“, „სამზიარი“, „ფონი“, „ქერეხი“, „ცხენის ზურგა“, „ნახორალი“, „ბრეკი“, „ლოდები“, „ნაფეტვარი“ და სხ... ამ ჩამოთვლილ ადგილებს ეს კერძო სახელები ჰქვიათ და ყველა ერთად კი შეადგენენ ჭიათურას; სათითაოდ რომ თითოეულ ნაკვეთადგილს ჭიათურა დავარქვათ, მაშინ ერთი და ორი ჭიათურა კი არა, ბევრი ჭიათურები გვექნებოდა...

როდესაც შავი ქვის წარმოება გაჩაღდა, აქაურმა მკვიდრმა მცხოვრებლებმა მიატოვეს ხენა-თესვა, მიყვეს ხელი შავი ქვის წარმოებას და მუშაობას და ეს სახნავ-სათესი მიწები და ადგილები, ზოგი საღუქნე ადგილებად გადააქციეს და საიჯარავოდ გასცეს მეპატრონეებმა, სადაც ბაზარი გაშენდა, ზოგი შავი ქვის საწყობებათ გახადეს, ზოგი რკინის გზამ მიიკუთნა თავის საჭიროებისათვის; ზოგიერთი ადგილები გარეშე მოსულმა ხალხმა დაიჭირავეს, ზედ დასდგეს თავისათვის საბინაო და სავაჭრო სახლები და დროებით სცხოვრებენ; ამნაირად ჭიათურაში არიან ორნაირი მცხოვრებნი: მკვიდრი მცხოვრებნი და დროებით მცხოვრებნი—სწორედ ამ გარემოებას შეყავს შეცდომაში შავი ქვის მწარმოებელთა კრების ზოგიერთი წევრები და მკვიდრ მცხოვრებლებს დაარქვეს ძველი ჭიათურა და ახალ დროებით მოსულს და დროებით მცხოვრებლებს კი ახალი ჭიათურა.

ჭიათურა მდებარეობს მდინარე ყვირილის ხეობაში. აღმოსავლეთით სამზღვრავს სოფ. შუქრუთი და მღვიმის დედათ მონასტერის მამულები და თვით მონასტერი, დასავლეთით ყვირილის ხეობა და ნაწილი ორი სოფლისა წინსოფლისა და ნაყარძეთისა, სამხრეთით სოფელი პერევისა და ჩრდილოეთით

სოფ. ზედარგანი და სოფ. რგანის ნაწილი; ზომით მაგალითად რომ ავიღოთ ორი ოთხ-კუთხი (კვადრატული) ვერსტის მეტი სივრცით არც კი იქნება; ასეთ ვიწრო მდებარეობა აქვს ჭიათურას და ამ ვიწრო მდებარეობაში ძლივს ითავსებს სახელს ერთი ჭიათურა და მეორე ახალი ჭიათურა რა მანქანებით აღმოჩნდა და ან სად არის ამავე ჭიათურაში,—ეს აღარ ვიცით... დროებით მცხოვრებთა რიცხვი ჭიათურაში თითქმის 400 კომლამდე ითვლება.

აქ უადგილოდ არ მიგვაჩნია ორიოდ სიტყვა იმაზედაც ვსთქვათ, თუ ჭიათურას რატომ დარქმევია ძველ დროში ეს სახელი: ზებირ-გადმოცემა მოგვითხრობს, რომ მდინარე ყვირილის ხეობაში, სადაც ჭიათურა დღეს მდებარეობს, უწინ ყოფილა დიდი უდაბური გაუტყეველი ტყე გარშემო მალალ მთებით შემორტყმული; ამ ხეობაში ორი მონადირე გადმოყოლია ნადირს დასაჭირადად; ეს მთიული მონადირეები რომ მომდგარან მდინარე ყვირილის ნაპირზედ, იქვე დაუნახავთ ერთიანი წვრილი თევზი, რომელსაც დღეს ვეძახით მალლარტას, ან გველანა თევზს; ეს გველანა თევზი უფრო ჭიას წააგავს, ვინემ თევზს; იმ დროს ერთი მონადირე ეკითხება მეორეს: „ეს რა არის ჭიაა, თუ რა?“ იმ დროიდან დარქმევია ამ ადგილს „ჭიათურა“, ამასთანავე ამბობენ, რომ ამ მონადირეებმა ნადირი შეიმწყვდიეს და კიდევ დაიჭირეს მღვიმის გამოქვაბულში, სადაც დღეს მღვიმის დედათა მონასტერია გაშენებული; მონადირეებმა ეს ამბავი მოახსენეს რაჭის ერისთავს რატს, რომელმაც ინება ამ ადგილების დათვალიერება და კიდევ ააშენა მღვიმის კლდის გამოქვაბულში მშვენიერი ქვის ეკლესია, სადაც დღეს სამწირველო ეკლესია არის მღვიმის დედათა მონასტერში. ისტორიული გამოკვლევებიდან ჩვენ ვიცით, რომ მართლაც რაჭის ერისთავმა რატმა მღვიმის მონასტრის ეკლესია ააშენა XII—XIII საუკუნეში, მაშასადამე ჭიათურაც 12—13 საუკუნეებში არის აღმოჩენილი რაჭის ერისთავის რატის დროს და არა ეხლა შავი ქვის წარმოების დროში.

მღ. ბესარიონ ვაშაძე.

მოკლე ცნობანი საზღვარ-გარეთელ სამთო აკადემიების შესახებ.

ამ უკანასკნელ დროს თანდათან უზღუდვენ უცხოელებს დასავლეთ ევროპის, განსაკუთრებით გერმანიის, უმადლეს სპეციალურ სასწავლებლებში შესვლის უფლებას. წინად თუ იღებდნენ განურჩევლად ყველას, ვისაც კი საშუალო სასწავლებლის გათავების მოწმობა ჰქონდა, დღეს ზოგან ენის ცოდნას და ეგზამენის დაჭერას სთხოვენ, ზოგან-კი ექვსის თვის ან ერთის წლის პრაქტიკას. მხოლოდ ორი თუ სამი სამთო აკადემიაა, რომელშიაც ჯერ დაუბრკოლებლივ იღებენ უცხოელებს.

თუმცა ასე ავიწროვებენ ყმაწვილ კაცობას, მაგრამ უცხოელების რიცხვი: რუსთა, პოლონელთა და სხვ. შესამჩნევად მატულობს საზღვარ-გარეთის სასწავლებლებში და ვინც კი მოსულა, ყველას როგორმე მოუხერხებია აკადემიაში ან პოლიტექნიკუმში შესვლა.

სხვა-და-სხვა ქალაქებში გაბნეულ რიცხვს მცირე სტუდენტობასაც ყოველ წლოვით ემატება რამდენიმე ახალგაზდა. ამიტომ საჭიროდ მიმაჩნია ზოგიერთ სამთო *) აკადემიის შესახებ მოკლე ცნობანი მივაწოდო იმათ, რომელთაც მომავალ სამოსწავლო წლისათვის სურთ საზღვარ-გარეთისაკენ გამომგზავრება.

დავიწყებ ლეონენის აკადემიიდან, რომელსაც დაახლოვებით ვიცნობ; აქ ჯერ-ჯერობით იღებენ უცხოელებს, რომელთაც გიმნაზია ან რეალური სასწავლებელი გაუთავებიათ; იმას კი, ვისაც ატესტატი ან რეალურ სასწავლებლის გათავების მოწმობა არა აქვს და შეუძლიან წარადგინოს მხოლოდ „რამდენისამე კლასის გათავების მოწმობა“, იღებენ თავისუფალ მსმენელად.

გაოკვევით არ არის ცნობილი, როგორი მოწმობაა ამისათვის საკმარისი, მაგრამ პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ თავისუფალ მსმენელად მისაღებმა სტუდენტმა უნდა წარადგინოს ექვსის კლასის გათავებისა და მეშვიდეში რამდენისამე თვეს მაინც სწავლის მოწმობა. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ გერმანიის აკადემიებიდან ნამდვილ სტუდენტს აქ ნამდვილ

*) პოლიტექნიკუმებისა და მათ სამთო განყოფილებათა შესახებ ცნობანი არა მაქვს და ვერაფერს ვიტყვი.

სტუდენტადვე არ იღებენ იმ შემთხვევაში, თუ მხოლოდ ეგზამენი დაუჭერია იქ და საშუალო სასწავლებლის გათავების მოწმობა არა აქვს.

სემენარიელების შესახებ კი არაფერი ითქმის, რადგანაც იმათ აკადემიის დებულება არ იხსენიებს. აკადემიის მდივნის სიტყვით, შეიძლება მივიღოთ სემენარიელები, როგორც ნამდვილ, ისე თავისუფალ მსმენელ სტუდენტებათაო; ყოველ შემთხვევაში, ჯერ მაგალითი არ ყოფილა ამისა, და მთავრობამაც არ იცის, როგორ გადასწყვეტს ამ საგანს, როცა საჭიროება მოითხოვს.

მესამე კატეგორიას სტუდენტებისას ეგრედ წოდებული სტუმრები შეადგენენ; მათ უმოწმობოთ იღებენ, და აკადემიაც თავის მხრივ არაფერს მოწმობას არ აძლევს. თავისუფალ მსმენელს შეუძლიან ეგზამენის დაჭერა კერძო საგნებში და მოწმობის მიღება, ნამდვილი სტუდენტი კურსის დასრულების შემდეგ იჭერს სახელმწიფო ეგზამენს და იღებს მოწმობას, რომელიც იძლევა უფლებას სამთო ინჟენერის წოდებისას.

კურსი ორ ნაწილად იყოფა: მოსამზადებელი: საერთო (Vorkurs, allgemeine Abtheilung) და სპეციალური (Fachkurs, Fachschule). უკანასკნელი ორ სპეციალურ განყოფილებისაგან შესდგება: სამთო — Fachschule für Bergwesen და სამთო-საქარბნოსაგან — Fachschule für Huttenwesen. Vorkurs-ს ორი წელიწადი სჭირდება, Fachkurs-ზე კი თითო ამ სპეციალურ საგანს თითო წელიწადი.

ლექციებისათვის შესატანი ფული, როგორც ავსტრიის სხვა ყველა უმაღლეს სასწავლებელში, შედარებით ცოტაა. წლიური გადასახადი 50 გულდენია. ამას გარდა პირველ წელს მიღებისათანავე უნდა შეიტანოთ 10 გულდენამდე.

აკადემიის სამკითხველოში ჩაწერა სავალდებულო არ არის, მაგრამ, რადგანაც სპეციალური წიგნები სხვაგან ქალაქში არსად იშოვება და არც ლექციები იბეჭდება, უსათუოდ უნდა ისარგებლოთ ამ სამკითხველოთი, რისთვისაც 11 გულ. საჭიროა ერთხანად შესატანად. ექსკურსიებისათვისაც მეორე და მესამე წელს 70—80 გულ. საჭიროა.

ცხოვრება ჯდება: ოთახი 10 გ., სადილი 12 გ., ჩაი, შაქარი, ნავთი და შეშა 16 გ., წვრიმალნი ხარჯი, როგორც მაგალითად: სახატავი ქალაღი და ფერადი კარანდაშები და სხვ. ყოველ თვიურად 3 გულ. სულ, მაშასადამე, თვეში 41 გულ.

პშიბრამის (პრაგას ახლო) აკადემიაში სრულიად ისეთი წყობილებაა სწავლისა და წესი მიღებისა, როგორც ლეობენში. ცხოვრება პშიბრამში უფრო იაფია, ვიდრე ლეობენში; სწავლება კი ლეობენში უფრო უკედ არის მოწყობილი ვიდრე პირველში.

მიღება, ჩვეულებრივ, ათ ოქტომბრიდან იწყება და რამდენსამე დღეს გასტანს ხოლმე, ამ დროს თუ არ გამოცხადდა აკადემიაში ახლად მიღების მსურველნი შემდეგ ადვილად შეიძლება აღარ მიიღონ, რადგანაც პროფესორთა საბჭო უცხოელების ატესტატებს სამინისტროში გზავნის შესამოწმებლად მხოლოდ დანიშნულ ვადადღე. უცხოელების მოწმობებს სამინისტროში ამოწმებენ და ნებართვის მისაღებად ადგენენ.

კლაუსტრში იღებენ გიმნაზია და რეალურ სასწავლებლის კურს დამთავრებულებს ნამდვილ სტუდენტათ, აგრეთვე მათაც, რომელთაც რომელიმე საშუალო სასწავლებელი გაუთავებიათ; ექვს კლასიანებს და სხვ. მხოლოდ თავისუფალ მსმენელად ან სტუმრებათ შეუძლიათ ჩაეწერონ: თხოულობენ აგრეთვე ექვსის თვის პრაქტიკას. ლექციების ფული 300 მარკამდეა საჭირო, საცხოვრებლად 60-დღე. წელიწადში რამდენიმე დიდი ექსკურსია უნდა იკისრონ, ყოველ კვირაში — ერთი დღე პატარა ექსკურსიებისათვის არის გადადებული. აკადემია იძლევა ინჟენერის დიპლომს და კაი სახელიც აქვს მოხვეჭილი. პროგრამის გადმოწერა ან დაწვრილებით ცნობების შეტყობა შემდეგის აღრესით შეიძლება: Germania, Konigl. Bergakademie zu Clausthal Prussen.

ბერლინის და ფრეიბერგის. სამთო აკადემიებში უფრო ძნელია შესვლა. ბერლინში ენის ცოდნას და ერთის წლის პრაქტიკას თხოულობენ. ფრეიბერგში თითქმის იმასვე სთხოვენ უცხოელს, რასაც ბერლინში. ფრეიბერგს ძველადვე ჰქონდა დიდი სახელი, როგორც საუკეთესო აკადემიას მთელს ევროპაში, რადგანაც პირველ ხარისხოვანი სწავლულნი კითხულობდნენ ლექციებს. ყველგან ცნობილნი არიან ვინკლერი (ქიმია), ვეისბარი (მინერალოგია) და ლედებური, ფრეიბერგის საუკეთესო ფროფესორნი, რომელთა მეცნიერულ წიგნებით და გამოკვლევებით ხელმძღვანელობენ თითქმის ყველა აკადემიები. მაგრამ დღეს ძველ სახელ-განთქმულ პროფესორთაგან ძლიერ ცოტანი და დარჩენენ; სახელი კი აკადემიას ძველი შერჩა.

ლიეჟში (ბელგია) თხოულობენ გამოცდას ფრანგულ და კიდევ რომელსამე ახალს ენაში, ისტორიასა და გეოგრაფიაში, ანალიტიურ გეომეტრიაში და სხვ. საბუთი მიღებისათვის არავითარი არ არის საჭირო, მაგრამ თუ გიმნაზიის ატესტატს ან რეალურ სასწავლებლის მოწმობას წარადგენთ, რამოდენისამე საგნების გამოცდისაგან განთავისუფლებენ. ვისაც მათემატიკის ფაკულტეტი გაუთავებია, იმას მესამე კურსზე იღებენ გამოუცდელად. სწავლა სამ წლამდე გძელდება, ლექციების და წიგნების ფული 300 ფრანკამდე არის საჭირო. ცხოვრება შეიძლება 42—43 ფრ. პრაგრამის გამოწერა პირდაპირ სასწავლებლიდან შეიძლება ამ ადრესით: *Belgia, Faculté de Liège. Ecole des arts et manufactures et des mines.*

მანსი (ბელგია). საშუალო ადგილი უკავია უმაღლეს და საშუალო სასწავლებლებს შორის, საშუალო სასწავლებლის კურს დასრულებულთ გამოუცდელად იღებენ, სხვებს გამოცდით იმ საგნებსა და ენებში, როგორც ლიეჟში. ყველას განუზრვლად, როგორც ნამდვილ თავისუფალ მსმენელს, ლექციებისათვის 120 ფრანკს სთხოვენ. ზოგიერთ აკადემიებში, მაგალითად, ლეობენსა და პშიბრამში, თავისუფალ მსმენელს მეტი უჯდება ლექციების მოსმენა და გამოცდა, ვიდრე ნამდვილ სტუდენტს. თავისუფალ მსმენელს სთხოვენ ყოველ კერძო გამოცდისათვის ცალკე ფულს, და ეს კი ძვირი ჯდება 30—35 გულდენით.

დაახლოებით ყველა აკადემიაში ლექციები იწყება ოკტომბერს და თავდება მაისის დამლევს და თიბათვის დამდეგს.

ვინც ენა არ იცის და მოახერხებს ორი-სამის თვით მაინც ადრე წამოსვლას, რასაკვირველია, ბევრად უკეთესი იქნება, რადგანაც გაიადვილებს შემდეგში სწავლას. ენას, თუ კი მუყაითად მოჰკიდებს ხელს და სიტყვების და ფორმების გაზეპირებას არ მოერიდება, მალე შეისწავლის იმდენად, რომ წიგნების კითხვა და გაგება რამდენადმე შეიძლოს ლექსიკონის საშუალებით. ამ მხრივ გერმანიაში უფრო ადვილია უცხოელისთვის, ვიდრე ავსტრიაში, ავსტრიაში სულ სხვანაირად მიმდინარეობს რუსთა და ქართველ სტუდენტთა ცხოვრება, ნამეტურ პატარა ქალაქებში. ნემცებსა და სლავიანებს შორის იმდენად გამწვავებულია ბრძოლა ნაციონალურ ნიადაგ-

ზე, რომ ერთმანეთს ყოველ მხრივ ავიწროებენ და სდევნიან. ნემეც სტუდენტობას არამც თუ არაფერი საერთო არა აქვს სლავიანებთან, რომელთა რიცხვი ნამეტურ ჩეხებისა და პოლონელების ძლიერ ბევრია, არამედ როგორც თავის მოსისხლე მტერს ისე უყურებს. ჩეხები და პოლონელებიც, რასაკვირველია, მაგიერს უხდებიან და სცდილობენ თავიანთ დედა-ენაზე ისაუბრონ. ამიტომ აქ პრაქტიკულად ენის ვარჯიშობას თითქმის მოკლებულია ის, ვინც ნემეცური ენა არ იცის და სურს, რაც შეიძლება, მალე შეისწავლოს.

უმეტეს ნაწილად სამთო აკადემიები პატარა ქალაქებში იმყოფება, სადაც რუსის კონსული არა სცხოვრობს. ამიტომ სანამდის ამისთანა ქალაქში მიხვიდოდეთ, საჭიროა ატესტატი გადათარგმნილი და დამოწმებული იყოს, რათა ხელმეორედ არ დაგჭირდეთ რომელსამე დიდ ქალაქში წასვლა კონსულთან. თარგმანის დამოწმება, რასაკვირველია, სანოტარიუსო წესითაც შეიძლება და ერთის მხრივ ასე სჯობია კიდევც. კონსულის კანცელარიაში ატესტატის გადათარგმნა ძვირი ჯდება. ამიტომ უკეთესი იქნება ნემეცურის ან ფრანგული ენის მასწავლებელს გადაათარგმნინოთ.

ეს ცნობანი, ლეობენის და პშიბრამის აკადემიების გარდა, პროგრამებიდანა და კერძო წერილებიდან მაქვს ამოკრფილი. ვისაც დაწვრილებითი ცნობანი სჭირდება, შეუძლიან პირდაპირ აკადემიიდან მიიღოს. თუ კი მარკა იქნება წერილში, პასუხს აკადემიის მდივანი უსათუოდ მისწერს მსურველს, ზოგან კი მარკაა საჭირო. („ივერია“)

თავადი კონსტანტინე ივანეს ძე მუხრან-ბატონის კარდაცვალება და დასაფლავება.

ორ მაისს, საღამოს ექვს საათზედ, შემდეგ ორისამი დღის ფილტვების ანთებისა, გარდაიცვალა თავადი კონსტანტინე ივანეს ძე ბაგრატიონ მუხრან-ბატონი. დღიდან გარდაცვალებისა ყოველ დღე—დღეში ორჯელ იყო დანიშნული პანაშვიდი გარდაცვალებულის ბინაზე, რომელსაც ასრულებდა პატივცემული მამა არხიმანდრიტი გიორგი მრავალქართველთა სამღვდლოების თანამსახურებით. ყოველ პანაშვიდებზე დადიოდნენ საგალობლად თავად-

ახნაურთა სასწავლებლის მოწაფენი. ყოველი წესი გარდაცვალებულის სურვილისამებრ სრულდებოდა ქართულად. პანაშვიდებს იხდიდნენ სხვა-და-სხვა დაწესებულებანიც სხვა-და-სხვა ადგილას.

გამოსვენების და დაკრძალვის დღისთვის იყვნენ მოწვეულნი მათი მალალ ყოვლად უსამღვდელოესობის საქართველოს ექსარხოსის ნებადართვით, მათი მეუფებანი იმერეთის ეპისკოპოსი ყოვლად სამღვდელო ლეონიდი და გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსი ყოვლად სამღვდელო ალექსანდრე.

7 მაისს დილის თორმეტის ნახევარზედ, მცირე ჩამოლოცვის შემდეგ, გამოასვენეს სადგომიდან გვამი განსვენებულის თ. კონსტანტინე ივანეს ძის ბაგრატიონ მუხრან-ბატონისა და წაასვენეს მცხეთას დასაკრძალავად საკუთარ საგვარეულო სასაფლაოზე ეკლესიაში. დიდი ხალხი დაესწრო გამოსვენებას და როგორც გვარდიის პოლკოვნიკს, ჯარიც გამოიყვანეს. გამოსვენებამდე მღვდელმა მ. ასათიანმა წარმოსთქვა შემდეგი მოკლე სიტყვა:

„ყოველივე ჟამი, და ჟამი ყოვლისა ნივთისა ცათა ქვეშე (ეკკ. გ. ა.)

დიდ, ყოველსავე თავის დრო აქვს და იყო დრო, როდესაც შენ, უძვირფასესო თავადო კონსტანტინე, გატაცებული მიჯნურობის სიყვარულით, სიხარულით ისწრაფოდი ამ სახლისაკენ, სადაც გეგულებოდა უნეტარესი დანიშნული და, შემდეგ დაგვირგვინებისა, გადმოსახლდი აქ, ჯერეთ ახალგაზდა. აქ ჰყავოდი ჟამსა სიყმაწვილისასა; ამ სახლში დავაჟაკდი და აქვე შესდგი ფეხი მხცოვანებაში; ამ ჰერ ქვეშ განატარე ორმოც-და-ხუთ წლამდე. აქ განვლე უძვირფასესნი დღენი შენნი. აქ სიხარულით და განთქმულ ქართულ პურადობით უხვდებოდი სიამოვნებით შენთან მოსულთ რუსეთის გვირგვინოსანთა შვილებს. ამ სახლში იკრიბებოდნენ, განურჩევლად ეროვნებისა, შენნი პატივის მცემელნი მისაღებად შენგან ამა თუ იმ რჩევისა. აქ თითქმის ყოველ დღე შენთან ბკობდნენ ჩვენის მამულის საუკეთესო შვილნი სხვა-და-სხვა საქმეებზედ ჩვენის მოქალაქეობისა, სარწმუნოების და, უმეტესად, სწავლა-განათლებისა; ამ სახლში გაისმოდა შენი ხმა, აღვსილი სიმართლის მოყვარეობითა, პირუთვნელობითა და როდესაც კი საუბარი შეეხებოდა შენ საყვარელ სამშობლოს და შენს წმიდა სარწმუნოებას, მაშინ შენ ხმაში ისმოდა უსაზღვრო სიყვარული

თანამოძმეთა და მამა-პაპის სარწმუნოებისა მიმართ. ამ სახლში ბკობდით სააზნაურო სკოლის მომავალ ბედზედაც. ერთის სიტყვით, დღევანდლამდის ამ სახლის კარი ღია იყო ყოველთვის და ყველასათვის.

აქ ყველა სიხარულით მოისწრაფოდა. მაგრამ აწ დრონი იცვალნენ. ჟამი ტირილად, და ჟამი სიცილად, ჟამი გოდებად და ჟამი განცხრომად. (ეკ. გ. დ.)

ამ სახლში ხარ უკანასკნელად და აწ შორდები სამარადისოდ. შენი უძვირფასესი თანა-მეცხედრე ძაძით მოსილი დაქტირის თავსა, დღეს შენი მეგობარნი ზარ-დაცემულნი დავცქერით შენს გაცივებულ გვამს. შენი უჩვეულებრივო ღუმილი გვაკვირვებს და არ ვუწყით, რით განგარისხეთ. ნუ თუ მართლა აღარა გვყვეხარ ჩვენი იმედი, ტკბილ მოსაუბრე, გაჭირვებულთ ნუგეში?! ქველი და დამხმარე მოსწავლე ახალ-გაზდათა ნუ თუ, აღარ იხილავ შენს საყვარელ, განურჩევლად წოდებისა, სააზნაურო სკოლის მოწაფეთ?! ნუ თუ აღარ უცდი სკოლის ახალ სახლის დამთავრებას?! ნუ თუ გაუბრძი მომავალ ქალთა სასწავლებლის გახსნასა?! მიდიხარ, აღარ ბრუნდები! ვილა მოიყვანს სისრულეში შენს წმიდა განზრახვას ჩვენის ახალ-თაობის სწავლა-განათლების ტაძრის აგებისას?!

ვიმედოვნებთ, რომ შენს ყოველსავე კეთილ აზრს-განზრახვას განახორციელებს შენი უძვირფასესი მეუღლე და, რის შესრულებაც შენ ვერ მოასწარ შენს სიცოცხლეში, ჟამთა ვითარების გამო, იგი დაამთავრებს და გუნდრუკს შენს წმიდა-წმიდათა იგი დაუკმევს. ვსასოგებთ, რომ შენს შემდეგაც ქართველობას ამ სახლის კარი არ დაეხშობა და ქართველთ ყრმათა, შენს მაგიერ, მამობასაც დედა გაუწყვეს.

მამ მშვიდობით, უძვირფასესო! ილოცე შენის საყვარელის სამშობლოს ბედნიერებისათვის, შენ იქ და ჩვენ აქ არ დავსცხრებით ვედრებად წინაშე ღვთისა, რათა განუსვენოს შენს სულს წიაღთა შინა აბრაამ, ისააკ და იაკობისათა. ამინ“.

დიდ-ძალი ხალხი გამოყვა ვერის ხილამდე და აქედამაც მრავალი ხალხი გაყვა ეტლებით მცხეთამდე. მათმა მეუფებამ იმერეთის ეპისკოპოსმა ლეონიდმა და გურია-სამეგრელოსამ—ალექსანდრემ ქალაქში ველარ ჩაუსწრეს გამოსვენებას, რადგან მათი მობრძანების ნებართვა დაგვიანდა დ მცხეთის საღვურთან მიეგებნენ; პანაშვიდის გარდახდის შემდეგ

წარუძღვნენ და მისვენეს საპატრიარქო მცხეთის ტაძარში. აქ ესვენა მთელი ღამე განსვენებულის გვამი, რომელზედაც პანაშვიდები სრულდებოდა სამღვდლოებისაგან. მეორე დღეს მწირველნი ბრძანდებოდნენ ყოვლად სამღვდლონი ალექსანდრე და ლეონიდი, არხიმანდრიტა გიორგისა (ალაღაშვილი) დოსითეოსისა (ბერძნიშვილისა) და მრავალ სამღვდლოთა თანამწირველობით.

განიცდაზედ შესაფერი სიტყვა წარმოსთქვა სიონის ტაძრის დეკანოზმა მ. მარკოზ ტყემალაძემ. ანდერძის აგება შეასრულეს მათმა მეუფებამ ალექსანდრე და ლეონიდა თანამსახურებით: არქიმანდრიტების—გიორგი და დოსითეოსის, დეკანოზების—დ. ღამბაშიძის, მ. მრველოვისა და სხვა მრავალ დეკანოზთა და სამღვდლო პირთა თანამსახურებით.

ანდერძის აგების შემდეგ მშენებელი სიტყვა წარმოსთქვა ყოვლად სამღვდლო ლეონიდემ, ხოლო შემდეგ მოკლე, მაგრამ გრძნობიერას სიტყვით მიმართა განსვენებულს ჩვენმა მსკოვანმა მღვდელ-მთავარმა ალექსანდრემ და დაახასიათა განსვენებული, აღნიშნა მისი ღმობიერება, სიყვარული მამულისა, საწმინტოებისა, ეკლესიისა, სამღვდლოებისა და მისის წარმომადგენელის—ეპისკოპოზისა; შემდეგ ვრცელი სიტყვა წაიკითხა რუსულად ან. ნატროშვილმა. ნატროშვილის შემდეგ სათავად-აზნაურო სკოლის მოწაფემ—გამსახურდიამ ამხანაგების მონდობილობით გრძნობიერი სიტყვა წარმოსთქვა. მოკლე სიტყვა სთქვა ზემოხსენებულისავე სკოლის შეგირდმა გ. მაჩაბელმა. ბოლოს სიტყვა წარმოსთქვა ბ. ი. რატიშვილმა.

დაკრძალვა გათავდა სრულს 2 საათზედ. ხალხი დიდძალი დაესწრო. უზარმაზარი ტაძარი სავსე იყო და გაღავანშიაც მრავლად იყო ხალხი. ჭირისუფალნი გაუმასპინძლდნენ მთელს ხალხს. მთელს ხალხს თავად-აზნაურობასა და სამღვდლოებას ცალკე კარვებში, მდაბიო ხალხს ცალკე ტაძრის გაღავანში.

აქვე მოგვყავს სიტყვა ივ. რატიშვილისა:

„ჩვენო გულ-კეთილო და გულ-ახდილო თავადო კოსტანტინე!

ემშვიდობება დღეს სამუდამოდ შენს უსულო გვამს შენგან დავაღელული სათავად-აზნაურო სკოლა მისი გამგებელი კომიტეტით და მთელი თავად-აზნაურო საზოგადოება. ის კი უფრო სასურველი იყო ჩვენთვის, და შენც უფრო შეგშენოდა, რომ

იმ დღეს მოსწრებოდი, როდესაც სათავად-აზნაურო სკოლის ახალი შენობა დამთევრებული იქნებოდა, როდესაც იმ ახალი შენობის ქედზედ ძღვევის და გამარჯვების ნიშანი გამობრწყინდებოდა, და იგი ნიშანი თვალს დაუყენებდა ჩვენი ქვეყნის სიკეთის მტერთა და მბრძოლთა. მაშინ, იმ მომავალს საერთო დღესასწაულზედ გახარებულ საზოგადოების წინაშე მასპინძლობა შენ გერგებოდა და კიდევ მოგიხდებოდა იგი მასპინძლობა, როგორც სათავად-აზნაურო სკოლის გამგებელ კომიტეტის დამსახურებულს თავმჯდომარეს და როგორც გულუხვს ქართველ თავადიშვილსა. ეხლა კი მეტად უდროო იყო და გულის დამწყვეტი შენი დაკარგვა ჩვენთვის. სკოლისა და სასკოლო შენობის საქმის თავი და თავი მასაზრდოებელი დიხაც თავად-აზნაურთა ბანკია, მაგრამ კერძო კაცთა დახმარებაც ძვირფასია და მადლობის ღირსი; ხოლო თავისად და თავისით დამხმარებელთაგან სასკოლო შენობის საქმეს შენისთანა დამხმარებელი და ხელის გამმართავი დღეს აქამომდე არავინ გამოსჩენია; ამიტომ დაავალა თავად-აზნაურთა საზოგადოებამ თავის გამგებელ კომიტეტს შენი სურათის მოთავსება სათავად-აზნაურო სკოლის დარბაზში; ასეთი პატივი საზოგადოების მხრივ ერგო განსვენებულ ღენერალს კ. მამაცაშვილს, და ეხლა მეორე შენ ხარ მარტო ასე პატივცემული ჯერ-ჯერობით, დიად, შენ, ძვირფასო თავადო, დაწყებულს საქმეს მხარი მიეცი და გული გაუკეთე დამწყებსა; ვაჟიერების დროს ხელი გაუმართე მტკიცედ, ამხნევებდი საქმის განგრძობისათვის და მომავალში ბევრსა ჰპირდებოდი კიდევ. ჩვენც იმედით სავსენი შემოგყურებდით და მოველოდით მოუთმენლედ საქმის დაგვირგინების დღეს და საერთო დღესასწაულს შენი თანადასწრებით. არც შენი ხნიერება, არც შენი შეძლება, არც შენი სიტყვა საბუთს არ გვაძლევდა, რომ ჩვენი იმედი უსაფუძვლოდ ჩაგვეთვალა. მაგრამ შეშურდა თავისებურად სიკვდილს შენთვის იგი სასიხარულო დღე და მოვისპო სიცოცხლე, დაჰკარგა კომიტეტმა თავმჯდომარე და სასკოლო შენობის საქმემ წამხალისებელი და იმედების მომცემი... მადლობა ღმერთსა, იმდენი მაინც მოასწარი, რომ ხსენება კეთილი დასტოვე მტკიცედ სკოლის ცხოვრებაში, ვერ დავივიწყებთ იმასაც, რომ შენი შემწეობით

რამდენმამე ახალგაზღვარად უმაღლესი განათლება მიიღო; ამ ახალგაზღვართა შორის ორი ქართველი მაჰმადიანიც გამოერია; ერთი ამ ორში ბედის უკუღმართობამ უღროოდ და უღმომბელად წაგართვა შენ და საზოგადოებას, მეორე კი, ესლა ახალგაზღვარად იურისტი, სახელმწიფო სამსახურში მყოფი, შენთან დამეგობრებული, მწარედ ჰგლოვობს სხვებთან ერთად შენს დაკარგვასა *).

ხოლო ამერეთის თავად-აზნაურობას, გარდა სწავლა-განათლების საქმისა, სხვაფრივაც გაუწიე სამსახური შენი წინამძღოლობის დროს. აქ ერთს მოვიხსენიებთ: როგორც მაშინდელს მარშალს, თავად-აზნაურთა საგანგებო კომისიამ გადმოგცა ასასრულებლად თვისი გადაწყვეტილება არწრუნისეული ქარვასლის ჩვენი თავად-აზნაურობის სახელობაზედ შესყიდვის შესახებ; შენც ცხარედ მოჰკიდე საქმეს ხელი, და იქნება, შენებური სიფიცხე, მოურიდებლობა და უკანდაუხვეველობა რომ არ ყოფილიყო, ეს ძვირფასი ქარვასლა ჩვენს თავად-აზნაურობას ხელიდან წასვლოდა და სულ სხვის ხელში ჩავარდნილიყო; შენ დაავიგინე საქმე და ჩააბარე თავად-აზნაურობას ძვირფასი ქონება, და მას აქეთ ეწოდა ამ ქონებას ქართველ თავად-აზნაურთა ქარვასლა. ესლა ჩვენს თავად-აზნაურთა ხელშია ამ ქარვასლის მოხმარება: დააქცევს თუ ააშენებს, დაჰკარგავს თუ შეინახავს, მეტად საჭირო საქმეს მოახმარებს მის შემოსავალს თუ ნაკლებს საქმეს—აქ შენ პასუხის მგებელი არა ხარ და არავითარი ბრალი არ დაგედება. შენ შენი ვალი პატიოსნად მოიხადე ამ საქმეში და მადლობის მეტი არა გეკუთვნის რა ჩვენგან.

ასეთი სამსახური გაუწიე სწავლა-განათლებას ჩვენს ქვეყანაში და ასე დაავალე ამერეთის თავად-აზნაურობა. ჩვენ არ დაგამცირობთ შენი მოღვაწეობის გაზვიადებით; ასეთი გაზვიადება შეურაცხყოფაა და არა ქება და შემკობა. არა, შენ არ დაბედულხარ გმირად და გმირული მკლავი არა გქონია; ამიტომ ვერც ჩვენ გიხსენიებთ გმირად: არცა ყოფილხარ დამწყები დიდი საქმისა და არც დამავიგინებელი; არც კერპნი შეგიმუსრავს და არც ახალი საკურთხეველი აღვიმართავს ერისათვის; აი,

ტაძარი დიდებული, შენი საგვარეულო ადგილსაკრძალავი: შენი შეწირულება ამ ტაძრის განახლებისათვის იმოდენი იყო, რომ ყველა სხვის შეწირულებას აღემატა; მაგრამ დღეს იგი ტაძარი ისევ დაღრეჯით და ცრემლთა ფრქვევით გვევდრება ჩვენ ყველას განახლებისათვის დახმარებასა... დიად, ვერ შესძელ, ვერ მოავგარე საქმეთა დიდთა ქმნა; მაგრამ ის კი გააკეთე, რაც შესძლო და შეიგნო შენმა ბუნებამ; ყველას არ ერგება ამირანობა, ან კახაბერობა. შენ ის გააკეთე, რაც მოახერხე შენი გარემოებისა და შენი სულის თვისების კვალობაზე. ამისთვის გამდლობთ შენ ამისთვის, გარჩევით სხვებისაგან და პატივისცემით გისტუმრებთ ყველანი საუკუნოდ განსასვენსა ალაგსა. მშვიდობით, ჩვენო გულ-კეთილო, ხშირად გულფიცხო და სილადეს ჩვეულო თავადო კოსტანტინე! საუკუნოდ იყოს ხსენება და კურთხევა შენი“.

პატრი ანსელმო მღებრიშვილი.

(ბათუმის ახალი ეკლესიის დამფუძნებელი)

მაისის ოთხს ბათუმში აკურთხეს რომის კათოლიკეთა ახალ ეკლესია, რომლის საძირკველის ჩამყრელი არის და ახლა იმის დამთავრებასა და კურთხევასაც მოესწრო, ამ ჟამად ლოგინად მყოფი, 50 წლის მღვდელი ანსელმო მღებრიშვილი.

მ. მღებრიშვილი ქუთაისელია, ღარიბი კაცის შვილი. ეკურთხა მღვდლად 1870 წლებში, იყო წინამძღვრად ცოტა ხანს მოზდოკს, გორს და თავის დედა ქალაქ ქუთაისს. ბათუმის შემოერთების შემდეგ 1878 წელს ბათუმში ბევრი კათოლიკე გადასახლდა ახალციხესა და ქუთაისიდან. ამავე დროს ქალაქს მოემატა ამავე სარწმუნოების ნემეცი, ფრანგი და პოლონელი, ასე რომ საკმაოდ დიდი მრევლი გაჩნდა რომის კათოლიკე სარწმუნოებისა. ამ ხანებში მამა ანსელმომ დაიწყო სიარული ბათუმში მრევლის მოწვევით და საბოლოოთაც იქ დაბინავდა საღმრთო მსახურების ასასრულებლად. წირვა-ლოცვისათვის კერძოდ დაქირავებული სახლები ჰქონდა; ბევრი გაქირავება გამოიარა ამ ხანებში. ბოლოს დაიბადა აზრი საკუთარის ეკლესიის აშენებისა. დიდი ღვაწლი დასდვა ამისათვის მამა ანსელმომ. იმოვნა მრევლის დახმარებით (მათში ბატონ ნიკოლოზ საბაშვილის შრომით) ადგილი 1896 წ. და საძირ-

*) ეს ჯერ ერთად-ერთი მაგალითია, რომ ჩვენს განათლებულ კაცთა შორის მაჰმადიანი ქართველიც გამოერია შენის წყალობით.

კველი ჩაჰყარა ეკლესიისა. ნელ-ნელა შენდებოდა წვრილ-წვრილად მრევლში შეკრებილ ფულით და ბოლოს სტეფანე ზუბალაშვილის შესამჩნევის შემწეობით დასრულდა ეკლესიის შენობა. ეკლესია რომის კათოლიკეთა ეპისკოპოსმა ედუარდ როპპმა აკურთხა, რომლისთვისაც იგი გაემგზავრა ტფილისიდან 2 მაისს. ბათუმის ახალი ეკლესიის აშენებას, როგორც ამბობენ, ორას ათას მანეთზე მეტი მოუწია. იგი საქართველოს ეკლესიებ შორის ერთი უმშვენიერესია; მამა ანსელმომ ამ ეკლესიას მოანდომა ბევრი შრომა. ზრუნვა, ერთგულება. ასეთი დეაწლი მიუძღვის პატივცემულ მამა ანსელმოს.
(„ცნ. ფურ.“)

უდროოდ დაბერებული.

ერთ დროს მეც ვიყავ ახალ-გაზდობით ბუნებისაგან გამშვენიებული, გულიც მიცემდა სანეტაროსკენ სიამ-სალხინოდ განმზადებული.

სიკბაბუკეში წინ მეშლებოდა მრავალ-ფერადი მშვენი კრებული, თავსა ვგონებდი იმათ მეუფედ ტკბილის ზმანებით აღტაცებული.

სად არა ვფრენდი ამ წარმოდგენით ოცნებისაგან აღზავებული, სულით უმწიკვლოს სამოთხედ მიჩნდა ქვეყანა და თან მასში კრებული!..

მაგრამა ერთხელ ჩემსა ოცნებას მსწრაფლ შეაკვეცა რალაკამ ფრთები, ასე მომესმა: „ქვეყანა სტყუის, მოჩვენებაა, ნუ დარწმუნდები!“

რა გავიგონე ესე სიტყვები დამიშამათდა ჩემი „ოცნება“, მას აქეთია ჩემი ელფერიც ჩემსა მნახველსა რომ ეოცება!..

შამომეცალა მე მეგობარი— ჩემი „ოცნება“ აღფრთოვანებული, გზა დამილოცა „სამოღვაწეო“ სიყმაწვილეში განყენებული.

მეც დავაკვირდი გონების თვალთ, ვიკვლევდი ქვეყნის სიავ-კარგობას, თურმე მართალიც უმხილებია ჩემსა მონასმენს იმა პირველ ხმას.

გავიგე როგორც ეხლანდელ დროში სიმართლეს თაყვანს არაეინა სცემს, მართლის მხილებელს მხარს არა უჭერს და ცრუ-მეტყველს კი ხალხი პატივსცემს.

ძველად წინაპართ ჩვენთა დიდებას ერის წინსვლაში ის შეადგენდა, რომ სამართლიანს ქეშმარიტებას გზას ულოცავდა, ქვეყანას სძენდა.

მათი ღალადი „ქველის“ სიტყვებში მკაფიოდ იყო გამოსახული, სიმართლის ბქეზედ დაამყარეთო სარწმუნოება და სიყვარული.

და ამა გრძნობით ის გამსჭვალული სისხლსაც ანთხევდა გალომებული, გული სიმართლის სიმით უცემდა სარწმუნოებით გაბრწყინებული.

ამისთვის ეპყრათ ძღვევის გვირგვინი სამართლიანი ვაჟ-კაცთ მხნეობის, ესევე იყო განმამტკიცები მათის ქველობის, მალალ-ზნეობის.

მაგრამა, ეხლა? ეხლა რას ვხედავ! გული ბოღმით მაქვს მე აღვსებული, იმა დიდებულთ გარდმონაცემი ქვეყნის ხსოვნას აქვს მივიწყებული.

სად არს სიმართლე, სარწმუნოება, მოყვასთ თვისება და სიყვარული?! ვაჟ ჩვენს ცოდვებს! ვაჟ ჩვენს სირცხვილს! რავდენ საგრძნობლად ვართ დაჩაგრული!..

წარხდა ყოველი. ვერ გავამართლე გზა დანალოცის პირველი ხმანი, ცოდვის მორევში ჩაფლიათ სული, ამაოდ მექმნა ცდის განზრახვანი.

ამ დროის მნახველს, თვალწინ დამსახველს მე დამიკნინდა სიმწარით გული, მით დაფჩიავდი და დაუძღლურდი, უდროოდ ვიქმენ დაბერებული.

აწ ვეთხოვები საამქვეყნო გზას, წინაპართ საფლავს მსურს შევეფარო, მაგრამ ვეშიშვი უღირსი შვილი, მათს შესაყრელად რა წავიმძღვარო?!

თ. როსტომ—გუჟა ჩიქოვანი.

შურნალ-გაჯთიებიდან.

რუსეთში გამოვიდა ცნობილი მეცნიერისა და პუბლიცისტის ბ. ნ. ჩიჩერინის შესანიშნავი წიგნი „საპოლიტიკო კითხვები“, რომელშიაც ავტორი, სხვათა შორის, მშვენივრად ახასიათებს ბიუროკრატიზმს, „ჩინოვნიკურ“ წეს-წყობილებას.

„ბიუროკრატია, მისი მოწყობილება რთულია, — ამბობს ავტორი — ბიუროკრატიაში არ არის საჭირო პირადი თაოსნობა, არამედ მორჩილება, დისციპლინა და საქმეში ბეჯითობა. იქ ბრძანებლობს მექანიკური წესი — თვითეული ადამიანი, იერარქიის თვითოეულ საფეხურზე წარმოადგენს პაწია ნაწილს დიდი მანქანისას, რომელიც ჰკლავს მის გულში თვით-მოქმედების სურვილს და ზრდის პირ-ფერობას უფროსთა და ბრძანებლობის სურვილს უმცროსთა მიმართ. ამ მანქანის მოქმედებისათვის საჭიროა სამუდამოდ შემოდებული, შეუცვლელი წესი, საჭიროა, რომ ყოველი წვრილმანი გარემოება აღვიდეს მალა, იქ, სადაც ამ მთელ მანქანას განავებენ ყველაფერს თვალ-ყურს ადევნიან. აქიდგან იბადება დაუსრულებელი ქალაქების წარმოება, რომელიც ჰკლავს აზრის თავისუფლებას, ყოველ ცოცხალ საქმეს. «ისინი სულ სწერენ, სწერენ, სწერენ მყუდრო, განმარტოებულ კანცელარიებში, რომელთაც მაგრად დაკეტილი კარები აქეთო» — სთქვა პრუსიის მოხელეებზე ბიუროკრატის მკოდნემ სახელ-განთქმულმა ბარონმა შტიენმა: «ყველასთვის უცნობნი, უმნიშვნელონი, პაწია სულდგმულნი, ისინი თავის შვილებსაც ისე ზრდიან, რომ პაწია საწერ მანქანებად გახადონ ისინი».

ვერაფერი მმართველობა ვერ გაუძლებს ამდენ ქალაქების ტვირთს და მეღონის მორევში უნდა ჩაიღრჩოს. აქ საქმის უსიცოცხლო, ერთ-ფეროვანი მსვლელობაა გამეფებული, ოფიციალური ტყუილები — სიცრუე ბრძანებლობს აქ ყველგან. ქალაქებში ყველაფერი ჩინებულად სწარმოებს, ღამაზად არის მოხსენებული და ნამდვილ ცხოვრებასთან კი არა აქვს რა საერთო.

რასაკვირველია, რომ ასეთ უსიცოცხლო, კარდახშულ სფეროში უნდა გამეფებულ იყოს მძულვარება ადამიანის თავისუფლებისა, დამოუკიდებელ მოქმედების მიმართ. ბიუროკრატია სძულს ერობა, მოწადინებულია ყოველ ნაირად შეზღუდოს იგი,

შეზღუდოს საზოგადოების თვით-მმართველობა და თავის უფლებას დაუმორჩილოს.

„ბაკინსკ. იზვ.“ შემდეგ საყურადღებო საკითხს ეხება:

„რუსეთის იმპერიის ძირითადი კანონები, როგორც ვიცით, აღიარებენ სარწმუნოების თავისუფლებას. მაგრამ კანონის ეს მოთხოვნა მეტად შეზღუდულია პრაქტიკით. აი, მაგალითად, ერთი გარემოება, რომელიც სრულიად ეწინააღმდეგება კანონს და რომელსაც ვერავითარი მოსაზრება ვერ გაამართლებს:

კავკასიის სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების ერთ კრებაზე ბევრმა მასწავლებელმა აღნიშნა, რომ პირველ-დაწყებით სკოლებშიაც-კი ბოლოს დროს თხოულობენ, სამღვთო წერილი უთუოდ რუსულ ენაზე უნდა ისწავლებოდეს; ეს კი სრულიად ეწინააღმდეგება ხსენებულ ძირითად კანონების მე-43 მუხლს, რომელიც თხოულობს „რჯულის აღიარებას მამა-პაპის ენითა და კანონით“.

არას ვიტყვით იმის შესახებ, რომ ასეთი წესი, — ე. ი. სამღვთო სჯულის არა მშობლიურ ენაზე შესწავლა, — პედაგოგის წინააღმდეგია და პრაქტიკულად მოუხერხებელი, რადგან ლოცვები და ეკლესიის წესები წმინდაა მხოლოდ იმ ფორმაში, როგორც მამა-პაპათ უანდერძებიათ, ვამბობთ მხოლოდ, რომ ეს კანონის წინააღმდეგია და რომ შედეგად არა სასურველი გარემოება მოჰყვა: ბევრ სკოლაში სრულიად მოიპოო არა მართლ-მადიდებელთა სამღვთო წერილის შესწავლა ან და შესუსტდა ამ საგნის სწავლების საქმე.

ახლა, რა კი უმაღლესი მანიფესტი ავალებს მთავრობას — მტკიცედ დაცულ იქნას სარწმუნოებრივ თავისუფლების კანონები, სრული იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ აღნიშნულ გარემოებასა და ხსენებულ თავისუფლების სხვა შემაფერხებელ მოვლენათ ადგილი აღარ ექნება და მათ სამუდამოდ ბოლო მოეღება. ხოლო ვისი უფლებაც ამ მხრივ დარღვეული იქნება, მათ ადვილად შეუძლიათ თავიდან აიცილონ შემაფერხებელი გარემოებანი იმ ადგილობრივ მთავრობის შემწეობით, რომელიც „სასტიკად პასუხს აგებს ჩვენს წინაშე“ — ო, როგორც ამბობს უკანასკნელი უმაღლესი მანიფესტი.

* * *

გაზ. „რუსკ. ვედომ.“ ეხება კომინევი მომხდარ ებრაელების აკლებას და, სხვათა შორის, შემდეგსა სწერს:

„ბევრი მიუდგომელი და მართალი ცნობა გვიმტკიცებს, რომ ებრაელთა აკლება გამოიწვია აგრეთვე სიტყვით თუ მწერლობით ებრაელების სისტემატიურმა დევნამ, მათ წინააღმდეგ ხალხში მტრობისა და სიძულვილის გავრცელებამ; ამაში უმთავრესად ამტყუნებენ ადგილობრივ ძალიან გავრცელებულ გაზეთს „ბესსარაბეც“-ს. მტრობისა და სიძულვილის ქადაგებას ნაყოფი უნდა გამოეღო და აი ეს ნაყოფიც თავაღწინა გვაქვს. მაგრამ ერთი ვიკითხოთ: რა მიზანი უნდა ჰქონდეს რომელიმე ერის სისტემატიურ დევნას? გვეუბნებიან, ამით უნდა გამომყლავდესო ექსპლოატაცია, ამით უნდა მოისპოს ესა თუ ის უსამართლობაო (ესე იგი, უნდა გამომყლავდეს ებრაელებისაგან ქრისტიანთა ეკონომიური აწიოკებაო). მაგრამ ასეთი მხილება მიუდგომელი უნდა იყოს, არ უნდა გადაიქცეს სარწმუნოებრივ ან ეროვნულ მტრობად, არ უნდა შეიქნეს ეროვნულ დევნად, რასაც შეუძლია მხოლოდ ხალხის დაბალ გრძობათა გაღვივება. რასაკვირველია, ის გაზეთები არ მოისპობიან, რომელიც ერთა შორის სიძულვილსა სთესენ, მაგრამ საჭიროა, რომ ამგვარ გაზეთების წინააღმდეგ აზნებდეს მთელი საუკეთესო ნაწილი პრესისა,—იმ პრესისა, რომელსაც შეგნებული აქვს, რომ ადამიანში მხეცის გაღვივება კი არ არის საჭირო, არამედ კაცთ მოყვარეობის და სამართლიანობის გრძობის განვითარება. სიმართლე, კაცთმოყვარეობა და განათლება,—აი, მოტივები, რომლითაც უნდა იხელმძღვანელოს საზოგადო მოღვაწემ და რომლითაც შესაძლებელია მხოლოდ სარწმუნოებრივ ან ეროვნულ მტრობის დაშოშმინება და სხვა-და-სხვა ერთა ელემენტების დაახლოვება საერთო ნიადაგზე.

*
* *

10 მარტს პარიჟის სამედიცინო აკადემიაში მოხდა მეცნიერთა კრება, რომელზედაც მაგარ სასმელების შესახებ სჯა ჰქონდათ. მეცნიერნი ერთხმად შემდეგ აზრს დაადგინენ:

ყველა ლიკიორები და საზოგადოდ ყველა სასმელები, რომლებშიაც სპირტი ურევია, ფრიად მაწყინარია ადამიანისათვის. ყველა სახელმწიფო იმის ცდაში უნდა იყოს, რომ, როგორმე ალაგმოს მაგარ

სასმელების ვაჭრობა; თუ სრულებით არ შეიძლება მათი აღკრძალვა, სასურველია, დიდი ბაჟი მიიწი დაედოს მაგარ სასმელებს, რომ ამით უფრო გაძვირდეს და ყველასათვის ხელ-მისაწდომი ვეღარ გახდეს.

ფრიად შემცდარი აზრია, ვითომც ჭამის წინად, მარგებელი იყოს არაყის, ან სხვა მაგარ სასმელის დაღვევა. აკადემიის აზრით, მაგარი სასმელი კიდევ უფრო მავნებელია, როდესაც კაცი უზმოზედ სვამს. ძლიერ მავნებელ სთვლის აკადემია იმ სასმელებსაც, რომელსაც ფრანგები aperitifs (მადის გამსწნელს) ეძახიან. ეს სასმელები ფრანგებს ძალიან უყვართ და ჰკონიათ, ვითომც მარგებელი იყოს კუჭისათვის.

ერთის სიტყვით, პარიჟის სამედიცინო აკადემია ურჩევს ყველას მაგარი სასმელების დევნას. მაგარი სასმელები საწამლაგიაო,—გადასწყვიტა აკადემიამ.

აკადემიაში ამ საგანზედ ბაასი აღძრა „La tribune médicale“-ის რედაქტორმა და აკადემიის წევრმა Laborde-მა, ნამდვილად კი ზემოხსენებულის გარდაწყვეტილებისა მიზეზი იყო გამოჩენილი მეცნიერი Duclaux.

ამას წინად „La Revue“-ს რედაქტორმა მიჰმართა წერილით ზოგიერთს გამოჩენილ მეცნიერს და სთხოვა, შეეტყობინებინათ თავიანთი აზრი მაგარ სასმელების შესახებ. მეცნიერმა Duclaux-მა თავის საპასუხო წერილში ის აზრი გამოთქვა, რომ, საზოგადოდ მაგარ სასმელებს,—თუ კაცმა ზომიერად სვა,—არამც თუ ვნება არ მოაქვს, არამედ დიდად მარგებელია, რადგანაც სპირტს მასაზრდოებელი მნიშვნელობა აქვს ადამიანის სხეულისათვისაო. მაგარ სასმელებს (ე. ი. სპირტს) ისეთივე მნიშვნელობა აქვს, როგორიც შაქარს და სახამებელს. ორმა ამერიკელმა მეცნიერმა მოახდინეს ცდაო, განაგრძობს Duclaux, საიდგანაც სჩანს, რომ შევიძლიანთ საჭმელს სრულებით გამოაკლოთ შაქარი და სახამებელი და მათ მაგიერ აძლიოთ სპირტი და ასეთი რეჟიმი სრულებით უვნებელია ადამიანისათვის.

საზოგადოდ ადამიანს შეუძლიან დღეში დალიოს უკნებლად ერთი ლიტრი (ერთ ჩარეჭზედ ცოტა ნაკლები) ღვინო, რომელშიაც 10% სპირტია.

გამოჩენილის მეცნიერის ასეთმა აზრმა ყველა გააოცა, მით უმეტეს, რომ დანარჩენმა მეცნიერებმა ყველამ უარჰყვეს, მაგარ სასმელების სარგებლობა და ერთხმად გამოაცხადეს დიდი მავნებლობა ამ სასმელებისა.

მეჩნიკოვმა პირდაპირ სთქვა: მე დარწმუნებული ვარ, რომ სპირტი საწამლადაა.

სახელოვანი ბერტელო-კი იმ აზრისაა, რომ სპირტი კაცობრიობის გამანადგურებელია, ადამიანის გადაგვარების მიზეზია.

სპირტის წყალობით რამდენიმე ველური ხალხი სრულებით გაჰქრა დედამიწის ზურგზედ. უსათუოდ უნდა იყოს შემოდებული სასტიკი კანონი, როგორც სკანდინავიის სახელმწიფოებში, მაგარ სასმელების წინააღმდეგაო.

შარლ რიშეს აზრით, კაცობრიობა ბედნიერი იქნებოდა, რომ მაგარი სასმელები მოისპოს ქვეყნად.

ლინსერო და სხვებიც უარყოფენ მაგარ სასმელების სარგებლობას და დარწმუნებულნი არიან მის ვნებაზედ.

* *

კიშინევის ამბების შესახებ „ნოვოსტ“-ში დაბეჭდილია სერგეი სოლომინის წერილი ამ სათათურით — „სირცხვილია“. რუსეთში სხვა-და-სხვა ნაირად მიეგებნენ სამწუხარო ამბავსაო, ამბობს ავტორი. რასაკვირველია, არიან ისეთნი, რომელნიც ებრაელების აწიოკებამ გაახარა და „ახია!“-ო ათქმევინა. ესენი მოხსენების ღირსნი არც-კი არიან... უმრავლესობა, რაღა თქმა უნდა, სწუხს.

„მაგრამ წუხილი საკმაო არ არის. სირცხვილად, დიდ სირცხვილად უნდა მიგვაჩნდეს ის, რომ ჩვენს სამშობლოში ამნაირი ამბები ხდება. ასეთი საქმე ბაზიბუზუკებს, ზანგებს ან პაპუასებს რომ ჩაედინათ, რაღა თქმა უნდა, არავის გაუკვირდებოდა. ველურნი ველურად იქცევიან, მაგრამ ეხლა სამარცხვინო საქმე რუსებმა ჩაიდინეს... ესენი ხომ ჩვენ სისხლსა და ხორცს ეკუთვნიან, ჩვენი ძმები არიან, მამული-შვილნი, ერთ მორწმუნენი. განა, გავბედავთ და ჩვენსავე თავს გავკიცხაოთ? აი, ამიტომ ყველა გულწრფელ რუსს სირცხვილი სწვავს... ამბობენ, ბრბო სტიქიონიაო ეს ხომ ცარიელი სიტყვაა! სტიქიონი — ანდრეჟანის მიწის ძვრა იყო. აქ კაცი უძღურია. მაგრამ ამ შემთხვევაშიაც კი მეცნიერნი მალე დაქვემდებარებით იწინასწარმეტყველებენ, სად როდის მოხდება მიწის-ძვრა... ნუ თუ ადამიანი მხოლოდ ადამიანის წინაშეა უძღურია? ვიდრე ხალხს, ბრბოს სტიქიონად ჩავთვლით, ჩვენ, ეგრედ წოდებულნი მოწინავენი, ყოველთვის უძღურნი ვიქნებით ამ ხალხის წინაშე“.

ავტორი ხსნას განათლებაში ხედავს. საჭიროა სახელმწიფომ, მოწინავე წრეებმა მთელი თავიანთი ძალ-ღონე, აი, ამ საქმეს — სწავლა-განათლების გავრცელებას მოახმარონო.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

* * თფილისში ჩამოვიდა უწმიდესი სინოდისაგან გამოგზავნილი რევიზორი ბატონი ტინომიროვი. ამ მოსამსახურემ რევიზია უნდა მიახდინოს თფილისის და ქუთაისის გუბერნიების სემინარიებში და სსსუეიერო სსწავლებლებში. წინა ხანებში ხშირად მდიდარ უწმ. სინოდისაგან სემინარიებისა და სსწავლებლების რევიზორები, მაგრამ ბოლო დროს სრულებით აღარავინ იგზავნებოდა. ამ კარმეობამ ცუდი გავლენა იქონია ჩვენს სემინარიებზე და სსწავლებლებზედ. სწორედ სსსისარუდოა რევიზორის მობრძანება სარევიზიოდ. თუ ჩვენი კუთხის სსსუეიერო სსწავლებლებს იმ სხნით და იმ აზრით დახედვენ, როგორც მაგალითად მირაზდესკი და სხვა მისთანანი დახედავდნენ ხელმე, დიდ სარგებლობას მოუტანენ სწავლა-აღზრდის საქმეს...

* * კახეთში ვკითხულობთ: „გრაფ ლ. ნ. ტელსტაის მეტადინეობით პეტერბურგში არსდება ვეგეტარიანთა კლუბი. კლუბს აზრად ექმნება ვეგეტარიანობის გავრცელება. ამისთვის გამოსცემს წიგნაკებს, გამართავს ლექციებს და საუბრებს, აგრეთვე სსსადილებს ვეგეტარიანთათვის“. გრაფ ტელსტაის საქციელი ჩვენ მოგვაკახებს დიოკანი თფილისოფთისის ახარებულ დაუბნებს: თეგზი უმათ უნდა სჭამოს კაცმა და არა მონარმულ-მონარაკულიო. ნუ თუ გრაფ ტელსტაი დარწმუნებული არ არის, რომ ჩვენს ეხლანდელ დროის სსსოკადებს ხორცის ჭმას ის ვერ გააჩვენებს თავისი სწავლით და ქადგებათ? ის უმჯობესი არ იყო, რომ ხალხს უქადგოს ლოთობას თავა დაანებოს? გრაფ ტელსტაის ბრმად თავუანისმცემლებს დიდ რამედ მიახნიათ გრაფის ამისთანა სურვილი. იმ დროს, როცა ერთი თემა შეორეს ახადგურებს, ლექციებს უკითხვენ ხალხს მტენარის საჭმელი იხმარეთ და ხორცს ნუ სჭამთ!..

* * 27 ახრალს საქართველოს ექსარხსმა სწირა თფთში და იქილამ გავმართა ახალ-სუნასკს. შემდეგ დაათვალიერა თეკლათის და მარტვილის მონასტრები. ახრალს ექსარხსი მფვიდა ქუთაისს, დათვალიერა გელათის და მწამეთის მონასტრები და თფილისში დაბრუნდა იმავე დღეს.

* * ამ ბოლო ხანებში რკინის გზასკედ ბევრი უბედურება ხდება. ამიერ-კავკასიის რკინას გზის უფროდის ეურადდება მიუქტევია ამ კარმეობისთვის და კაუტია განკარგულია გზისა და მოძრატობის უფროდისთვის, რომ უფველი საშუალება იხმარონ უბედურებათს თავილამ სსცდენად.

სამკურნალო და ჰიგიენური გ ა ნ ე რ უ ლ ე ბ ა .

მძიმის საუბარი

გ უ ლ ი ს ხ მ ი ე რ მ კ ი თ ხ ვ ე ლ თ ა ნ .

მოზარდი თაობის ჯანმრთელობის შესახებ.

ყველამ კარგად ვიცით, რომ ეხლანდელ ჩვენ ცხოვრებას თან დაყოლილი აქვს მრავლისაგან უმრავლესი ნაკლულევანება, განსაცდელი და მანე ვითარება. მაგრამ ერთ-ერთი უმთავრესი განსაცდელთაგანი ჯანმრთელობის შესუსტებაა და ხშირი ავადმყოფობა. ეს მეტად საგრძნობელია და მძიმე იმისთვისაც-კი, ვინც ცხოვრებით კმაყოფილია, და, რა თქმა უნდა, ვისაც ისედაც ბევრი ტანჯვა-წვალება ადგია, მას ხომ სულ მძიმე უღლად აწევბა. კიდევ ამისათვის ყველგან და ყოველთვის ადამიანი სულ იმის ცდაში ყოფილა და დღესაც ყოველ ღონისძიებას ხმარობს, რაც შეიძლება აიშოროს სნეულების სიმწარე, გაუბრძობის მის მანე გავლენას, მაგრამ ეს განუშორებელი სტუმარი არსად არა ჰშორდება კაცობრიობას და სიცოცხლეს უშამლავეს ხშირად და ძალიან ბევრსაც.

მეტადრე ეხლა ბევრი ისეთი ცვლილება დაჰყვა თანამედროვე ცხოვრებას, რომ უფრო და უფრო ხელი შეეწყო ადამიანის დასუსტებასა და დასნეულებას.

ამ ჟამად გვსურს სიტყვა ჩამოვაგდოთ ჩვენ მოზარდ თაობის ჯანმრთელობაზე. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს, როგორც კერძო პირის, აგრეთვე მთელი საზოგადოების ცხოვრებაში. დღევანდელი ნორჩი ქალი, თუ ვაჟი ხვალ საზოგადოების მოასაკებულ წევრად უნდა გახდეს. მანაც უნდა გაუწიოს მომავალში ხელმძღვანელობა თავის საკუთარს ოჯახს და წევრობა იმ საზოგადოებას, რომელსაც ეკუთვნის. თუ მას რამე საგრძნობელი სენი ან ზიანი გასჩენია, ყოველივე ეს თან ადევნება მის მომავალს ცხოვრებას და უმნიშვნელოდაც არ ჩაუვლის როგორც მას, აგრეთვე საზოგადოებასაც. ამიტომაც საჭიროა კარგად გავითვალისწინოთ, რა უჭირს თანამედროვე მოზარდ ბავშვთა ჯანმრთელობას. მაშინ, იმედია, მის ასაცდენ საშუალებასაც სანატრელ საქ-

მედ დავისახავთ და ვეცდებით, საზოგადოდ თუ არა, კერძოდ მაინც შეუდგეთ ამაზედ ზრუნვას.

თანამედროვე ქალაქებს ბევრი ნაკლულევანება აქვსთ ჯანმრთელობისათვის მეტად შემაფერხებელი. მცირე ადგილზე მრავალი სცხოვრობს, სივიწროვის გამო თვითვეული სახლი ჰიგიენის მოთხოვნილები-სამებრ კი არა შენდება, არამედ მრავლის დასადგომად და უმეტესი შემოსავლის ასაღებად, ამიტომაც უმეტეს ნაწილად ქალაქის სადგომი ნესტიანიც არის, შეხუთულიც და უმწეოც; სიმრავლისაგან და სივიწროვისაგან წარმომდგარი უსუფთაობა, უწმინდურების მოუშორებლობა და ხრწნა, ამ ხრწნილებისა და სხვა-და-სხვა სნეულების შთანასახებით შეზავებული ჰაერი—ყოველივე ეს ქალაქების მუდმივი სტუმარია. დაუმატოთ ამას ქალაქის მოუსვენარი ცხოვრება, მუდმივი ქაბან-წყვეტა ლუკმა პურის მოსაპოვებლად და ადვილი წარმოასადგენია ის განსაცდელი, რაც ქალაქის მცხოვრების სხეულს ადგია, თუ ბუნებითვე განსაკუთრებული ჯანმრთელობა არ დაჰყოლია მას. უმრავლესობას-კი სხეული უსუსტდება, შეუმჩნევლად და თან-შეყოლებით სნეულება ეპარება და უღროოდ ედება არსებობის საზღვარი. ძალიანაც რომ სურდეს ადამიანს, მაინც თავს ვერ დააღწევს რომელიმე მანე ვითარებას. ქალაქ ადგილს ადამიანი იმას კი ვერ აირჩევს, რაც მისთვის სასარგებლოა, არამედ იმას უნდა დასჯერდეს, რაც მისთვის ხელმისაწვდომია. ამნაირად გონების მაგივრად, ქონება გამოდის მისი ხელმძღვანელი, და რასაც ეს მისი ბატონი უბრძანებს, ცხოვრებაც ისე უნდა მოაგვაროს. ეს ნაკლი მეტად საგრძნობელი გამოდის მეტადრე ჩვენში. სხვაგან, დაწინაურებულ ქვეყნებში უფრო მეტ მზრუნველობას იჩენენ ხალხის ჯანმრთელობის საქმეში. მუდამ ახალ-ახალ საშუალებას იკვლევენ მკვიდრთა კეთილ-დღეობისათვის, ბევრგვარ ღონისძიებას ხმარობენ, და მაინც ბევრი აკლიათ კიდევ სასურველ წერტილამდე მიღწევას. ჩვენ ქალაქებში-კი, არა თუ გვაკლია, არამედ არაფერიც არ არის გაკეთებული და არც იმის ნიშნებია, რომ მალე გვეღირსოს ამგვარი რამე. ასე რომ ჩვენი ქალაქების მრავალ-ფეროვანი ნაკლულევანება ჯერ კიდევ ბევრს გაადენს მუსრს, სანამ მასთან საბრძოლველად რიგიან საშუალების შემოღებას ვეღირსებოდეთ...

მაგრამ არავის ისე არა სჩაგრავს ქალაქის მანე

ცხოვრება, როგორც ბავშვებს და მოზარდ თაობას. ჯერ პატარაობითვე პირველ წლებშივე მეტად ბევრი ინოცება სხვა-და-სხვა ავადმყოფობისაგან. ამათი რიცხვი მეტად დიდია ყველგან და ჩვენშიდაც, რასაკვირველია, არა ნაკლები ბევრიც, რომ კიდევაც გადაურჩეს ამ პირველ წლებს, ისე ზიანდება ჯანმრთელობის მხრით, რომ მაინც ადრე თუ გვიან სხვა-და-სხვა ავადმყოფობის მსხვერპლად ხდება ასაკში მოსვლამდე. წარმოვიდგინოთ რომ ბავში გადაურჩა პირველ ხნის განსაცდელს და მიაღწია 7—8 წლის ასაკს. თუ სოფელია ქალაქს უნდა წავიდეს სასწავლებლად. ამ ხნიდან როგორც სოფელითათვის აგრეთვე მოქალაქეთათვისაც იწყება ახალი ხანა. ამ დრომდე ბავშვის სხეულზედ აქვს გავლენა მხოლოდ სადგომს, საზრდოს და შინაურულ ცხოვრების წეს-რიგს. ეხლა-კი იწყება გავლენა იმ სადგომისაც, სადაც იგი სასწავლებლად დადის, იმ წესისა, რომელიც იქ არის შემოღებული და იმ მუშაობისა, რომელსაც მას აკისრებენ. ეს ახალი ხანა ბავშვის ნორჩი აგებულებისათვის, მეტადრე სოფლიდან ჩამოსულისათვის, დიდ-მნიშვნელოვანი რამ არის. თვითველი წვრილმანიც-კი მეტად მძლავრად აჩენს კვალს და აქედან იწყება საბრხეც ყოველი ბავშვის ჯანმრთელობისათვის.

ჯერ ავიღოთ სადგომი. როგორც ზემოდ გვეჩვენა მოხსენებელი, სადგომს ხომ ჯანმრთელობის მიხედვით არაფერ ირჩევს. საუკეთესო ოთახი სასტუმროდ არის გადაქცეული, ბავშვს-კი უფრო მდარე ოთახში აყენებენ. გარდა ამისა, ვინც სოფლიდან ჩამოსულია, იმას დაეძებს, რაც შეიძლება იათად დაუჯდეს სხვასთან შვილის დაბინავება. და იათად დამჯენიც იმას სცდილობს, რაც შეიძლება ბევრი აიყვანოს. ამნაირად ბავშვისათვის არც საკმაო ადგილია და არც საკმაო ჰაერი და მზე. არაფერ მეცნიერულად თვალ-ყურის მგდებელი არა ჰყავსთ. არაფერ არ ზრუნავს, ბავშვს ჯანი არ დაუსუსტდეს და სხეული არ დაეჩაგროს.

ქალაქის მცხოვრებსაც და სოფლიდან ჩასულსაც უპაეროდ და უმზეოდ ცხოვრება უჩენს სისხლნაკლებობას, საერთო სისუსტეს, უმადობას და სხეულით დაძაბუნებას. ეს გარემოება გონებასაც უჩლუნგებს, ხელს უშლის რიგიანს სწავლას და ხშირად სასწავლებლიდან დათხოვნით თავდება საქმე. ითხოვენ როგორც უფარვისს, ვითომ-და „უნიკოს“ *)

*) ეს სახელწოდება ხომ ძალიან ემარჯვება თანამედროვე მასწავლებელთ...

და იმას კი არაფერ დაეძებს, თუ რა გარემოების ბრალი უნდა ყოფილიყო ეს და ან რამდენად შეეძლო ამას ბავშვის დასუსტება.

გარდა ამისა, თანამედროვე სასწავლებელი, რაც უნდა კარგად იყოს მოწყობილი, მაინც მოკლებულია ბევრ რამეს, რაც კი აუცილებლად საჭიროა ჰიგიენის მოთხოვნით. ეს მეცნიერული მოთხოვნა ზოგი დავიწყებულია და ზოგიც განზრახ უარყოფილი. ყოველი სასწავლებელი ბუდდა მრავალ-გვარ მანვე შთანასახებისა, რომელიც მეტად ხელს უწყობენ და ხშირადაც აჩენენ სხვა-და-სხვა ავადმყოფობას. ამასთან სასწავლო ოთახებში ჰაერი დასშულია, სწავლა ხანგრძლივია, სხეულის ძალასთან შედარებით, მძიმე და მომქანცავია, მოძრაობა ძალიან მცირე, მუდმივი ხმაურობა და სულიერი მღელვარება—ყოველივე ეს ცუდად მოქმედებს ბავშვის ნორჩ აგებულებაზედ. ამის გამო ზოგს უდროოდ სხეული ექანცება, ზოგს ნერვები ეშლება, ხასიათი უფუტდება, ზოგი მთელ დღეს დაღვრემილად და ცუდ გუნებაზეა. ამაზედ ბევრს ხშირად მდა ეკარგება, და რომ კიდევაც შერჩეს მდა, საზრდო კარგად ვერ შეერგება. ამას შედეგად მოჰყვება ხოლმე სისხლის ნაკლებულება და სხეულის დაძაბუნება. ამგვარი ბავშვის სხეული უფსკრულის ნაპირზე მიმავალ ადამიანსა ჰგავს. ერთი ფეხის აცდენა, მცირე გადაქანება საკმაოა მის გადასაჩეხად უფსკრული-საკენ.

უმეტეს საშიშ მდგომარეობაში არიან ისინიც, ვინც ვერედ წოდებულ „ზანსიონებში“ იმყოფებიან, სადაც ვითომ გარეგნულად ერთის შეხედვით ყოველივე წესიერად ეჩვენება ადამიანს და ნამდვილის დაკვირვების შემდეგ-კი უფრო განსაცდელშია ნორჩი აგებულება. ამის უტყუარი მოგალითები ბევრია და მეტად ხშირი თითქმის ყველა სასწავლებლებში და განსაკუთრებით სასულიერო სასწავლებლებში და სემინარიებში *). ყოველივე ზემოხსენებული რომ გავითვალისწინოთ, ადვილი წარმოსადგენია ის მრავალ-ფეროვანი განსაცდელი, რომელიც ქალაქში მყოფ მოზარდ ბავშვს გარს არტყია. სანამ დასრულებოდეს მისი ზედა-განვითარება, ყოველივე ადებს კვალს როგორც გადაჭარბებული და ზომას-გარდასული, ისე ნაკლოვანი და შეუფერებელიც. ერთიც

*) ამაზედ ცალკე გვექნება საუბარი.

და მეორეც მეტად მანებელი გამოდის ნორჩი აგებულებისათვის.

ეს გარემოება მეტად სამწუხაროა და დამაღრნებელი!.. თუმცა ამ ბოლო ხანებში ვითომ მეტი ყურადღება მიაქციეს მოსწავლე ბავშვთა სხეულის კეთილ-დღეობას, მაგრამ საერთო ნაკლს მარტო სიტყვით არა ეშვებოდა-რა და რაც ღღემღე იყო, ის მაინც შეუცვლელად რჩება. შემოდებულთა ვითომ ვარჯიშობა ფიზიკური, ჰაერზე სიარული, წელიწადში ორჯელ-სამჯელ მოგზაურობაც, მაგრამ ისევ უსუფთაო ჰაერზე ვარჯიშობა-მოძრაობას და ათასში ერთხელ მოგზაურობას ან-კი რა სარგებლობა მოჰყვება?! ამას მხოლოდ მაშინ ექნებოდა მნიშვნელობა, რომ შეფარდებული იყოს თვითველი სხეულის მდგომარეობასთან. თუ არის რაიმე შეფერხება ან სისხლის მიმოსადენ ნაწილებში, ან მოძრაობის ნაწილებში,—საზრდოს მოსანელებელში ან ნერვებისაში—ამისდა მიხედვით უნდა იქნეს ხელშეწყობილი თვითველი სხეულის ვარჯიშობა. მაგრამ იმდენად ძლიერია საზოგადო უფიცობა იმისი, თუ რა არის სასარგებლო სხეულისათვის, და რა არის მანებელი, და როგორ უნდა იქნეს საზოგადოდ ბავში მოვლილი და ხელმძღვანელი, რომ ამას ჯერ კიდევ მალე არა ეშვებოდა-რა, და ცვლილებაც საკეთილო ჯერ ვერ დაეტყობა!..

ყოველ მშობელს არა აქვს საკმაოდ გათვალისწინებული, თუ რა არის ნამდვილი მიზეზი ბავშვის სისუსტისა; რამდენი ბრალი მიუძღვისთ თითონ მათ, ან წინანდელს ავადმყოფობას, ან სასწავლებელში ყოფნის დროს სხვა-და-სხვა მანე ვითარებას შინ თუ გარედ. მაგრამ ყოველი მშობელი-კი მოწადინებულია რაიმე ილანოს თავის შვილების საკეთილდღეოდ. ღარიბი-კი არ დაიშურებს ხოლმე საამისოდ უკანასკნელ წვლილს. მაგრამ მთქმელი თუ არ ეყოლა და დროზედ ჩამგონებელი—ამ მოწადინებითაც არა გამოდის-რა. ეს თავ-გამოდებაც ფუჭი გამოდის თუ იგი დაგვიანებულია. მშობლები არც წამალს იშურებენ, ექიმებთანაც ჩამოატარებენ ხოლმე ბავშვებს, მაგრამ სხეულს მაინც არა ეშვებოდა-რა, თუ მისი არსებობა ასატან პირობებში არ იქნა დაყენებული. ხშირად საბრალო მშობლები იმ დროს შესტრფიან, როდესაც ბავში სწავლას გაათავებენ, და იმას კი არა ჰგონებენ, რომ ნორჩ სხეულში გამჯდარი სენი მეტად სამწუხარო მომავალს უქალის და მათ იმედსაც საბოლოო მოსპობას უპირებს...

როდესაც ყოველივე ამას გაითვალისწინებს ადამიანი, ძალაუნებურად უნდა სცდილობდეს ამის დასახმარებლად ხელის გამოღებას. ეს ისეთი უბრალო საქმე არ არის, რომ კაცმა ხელი აუქნიოს. ღღეს ერთს უჭირს, ხვალ მეორეს და ვერავინ ვერ იქნება დარწმუნებული, რომ მის საკუთარ ბავშვსაც ესევე განსაცდელი არ მოეღოს ახლო მომავალში. რამდენ მშობელს ეწვის გული, როდესაც უყურებს დასასტებულს შვილს, რომელიც თანდათან დნება, და არავითარ იმედს გამოზრუნებისას არ იძლევა. ამისათვის საჭიროა წინასწარი მზრუნველობა გაუწიოს ადამიანმა მოზარდ სხეულს და ამით მანე გავლენას ააშოროს. მხოლოდ ამგვარ შეგნებულ მზრუნველობას მოჰყვება ხოლმე სასურველი შედეგი.

კიდევ ამიტომ ამგვარს სამწუხარო მდგომარეობას ახალგაზრდა თაობისას უცხოეთში ბევრგან გამოუწნა მექომავე. იგინი მძლავრად შეებრძოლენ სასწავლებელში გამეფებულ ნაკლულევანებას და ჰიგიენურ წესების უარყოფას. სხეულის განვითარებას მეტი ყურადღება მიაქციეს ახალ-გაზრდობის აღზრდის საქმეში და გამოარკვეეს კარგად ყოველი საამისო საშუალება და შემოსაღები ცვლილება. ეს საშუალება ბევრგვარია და მრავალ-ფეროვანი. ამათში ამ ჟამად ჩვენ მოვიხსენიებთ მხოლოდ ერთს, რომელსაც დიდხანია დიდი და კარგი შედეგი მოჰყვა უცხოეთში.

ეს საშუალება არის საზოგადოებრივი სანაღებო, საზოგადოებრივი სამედიკინო გამართვა მოზარდ ქალ-ვაჟთათვის.

შემდეგ №-ში ჩვენ გავაცნობთ მკითხველს მოკლედ: რას წარმოადგენს ეს საშუალება, რა არის მისი უმთავრესი მიზანი და დანიშნულება, რა შედეგი მოჰყვა ამ საქმეს უცხოეთში და როგორ სასურველ საშუალებად არის იგი დასახული ღღეს მეცნიერებისაგან.

ექიმი გ. ღ—ძე.

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ სასწამოებსა და გეთილუნებაზე.

ს ი ბ უ ვ ა,

თქმული ღრეშის წმ.-გ. ეკლესიაში 1903 წ. 6 აზნაღს.

საყვარელო ძმებო! დიდი სიხარული არის დღეს ყველგან, სადაც კი ქრისტიანი კაცი ცხოვრობს. დიდი სიხარული და განცხრომა აქვთ დღეს ცათა შინა წმიდათა ანგელოსთა და ღვთის მოსავ გარდაცვალებულთა. დღეს ჩვენთვის ჯვარ-ცმული და დაფლული ქრისტე ღმერთი აღსდგა მკვდრეთით, აღადგინა ყოველნი გარდაცვალებულნი, რომლებიც სასოებით მოელოდნენ მისს ქვეყნად მოსვლას, და ჩვენც მოგვცა იმედი მეორედ მოსვლის დროს მკვდრეთით აღდგომისა. ჩვენ საერთო მხიარულებას აორკეცებს დღეს სიმშვენიერე ბუნებისა, რომელიც სიკვლეულით იზიდავს და ხიბლავს კაცის გულსა და გონებას. ამწვანებული ტყე და ველი, სხვა-და-სხვა მცენარეთა ყვავილების სუნნელებით შეზავებული ჰაერი, ფრინველთა სასიამოვნო სტვენა-ჭიკჭიკი ერთმანეთს ეჯიბრებიან და თითქოს თანაუგრძობენ ჩვენს მხიარულებას. დიდება შენდა, უფალო! რა უხვია ჩვენზედ შენი მოწყალება! რამდენი გალადებული კაცი ცხოვრებს მდიდრულად მოწყობილ სახლებში, სადაც ჩვენისთანა ბატარა კაცებს ფეხსაც არავინ დაადგმევინებს, მაგრამ სად შეედრება ეს მდიდარი სახლები შენგან შემკულს და ჩვენთვის მუქთად ბოძებულ სახლს—ქვეყნიერებას. ქეშმარიტად სამოთხის მსგავსია ქვეყნიერება ნამეტურ ამ დიდებულ დღეს; მაგრამ კიდევ როდის უფრო დაემგვანება ეს ქვეყანა სამოთხეს? როდესაც ერთმანეთი ძმებივით გვეყვარება. წარმოიდგინეთ, რა მადლი იქნება იმ ოჯახში, რაც უნდა მდიდარი იყოს იგი, როდესაც ძმებს ერთმანეთი არ უყვართ, შვილები დედ-მამას პატივს არა სცემენ და მშობლებიც ისე არ ექცევიან შვილებს, როგორც რიგია? ასეთი ოჯახი სწო-

რედ ჯოჯოხეთის მსგავსია. ასეა ის დიდი ოჯახიც, რომელსაც ქვეყანა ჰქვია. რა ღვთის მადლი იქნება ქვეყანაზე და რა სიამოვნება შეეძლება ბუნების სიმშვენიერეს, თუ კი ერთმანეთი არ გვეყვარება და ერთმანეთის კარგი არ გვასიამოვნებს? მაგრამ ბრალი როგორც კერძო ოჯახში, ისე საზოგადოებაშიაც იმას დაედება ღმერთიც იმას მოკითხავს, ვინც თავისი დაუდგრომელი ხასიათით თითონაც იმწარებს და სხვებსაც უმწარებს სიცოცხლეს. ამის მოგონებით გვეყვარდეს, ძმებო, ერთმანეთი, როგორც ჩვენი თავი; ნუ ვზაგრავთ ერთმანეთს; გულშიაც კი ნუ ვავიტარებთ ამპარტავენებას, სიძულიოს, კიცხვას, შურს, ანგარებას და სხ. ბიწიერებას. გვახსოვდეს, რომ ყოველივე ამაო არის კაცობრივი და საუკუნო ცხოვრებისათვის არაფერი არ გამოგვადგება კარგი კაცობის მეტი.

ეხლა მოვილოცავთ დღესასწაულს და გისურვებთ მრავალჯერ დასწრებოდეთ იმ საღმრთო მხიარულებას, რომელსაც ყოველი თქვენგანის გული გრძნობს დღეს. ნამეტურ გისურვებთ: თქვენი სიყვარული ას წილად მეტი ყოფილიყოს იმ დროს, როდესაც ქრისტე ღმერთი მეორედ მობრძანდება და ჩვენ ყველანი წარვსდგებით მის წინაშე. გავგზადოს ღმერთმა ღირსი იმ დროს მართალთა შორის დგომისა. ამინ.

მღ. ს. ჭუმბურიძე.

სახელობდევანელი, საყურადღებო, საქირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება.

საეჭვო კითხვების განმარტება.

კით. ერთ ეკლესიაზედ მსახურებენ ორი მედავითნე. ერთ მათგანს შეუძლია აწარმოვოს საეკლესიო საბუთები. ვალდებულაა მეორე მედავითნე საბუთების კეთების საშრომი გადაიხადოს, თუ თავისუფალია ამ შრომისაგან?

მიგ. მედავითნე ორი იქნება თუ სამი, ვალდებულნი

არიან საეკლესიო საბუთები აწარმოვონ. თუ ერთ მათგანს არ შეუძლია საბუთების წარმოება, რასაკვირველია, ვალდებულია სხვა დაიხმაროს, როგორც სურს და აწარმოებინოს. უფიცილობით თავს ვერ გაინთავისუფლებს მედავიითნე. დღეს მინც საბუთების წარმოების უკოდინარ მედავიითნეთ იზვიათად შეხვდებით...

კათ. მედავიითნესთან ერთად სცხოვრებენ მისი ძმანები. როცა მათ მღვდელ-მოქმედება სჭირდებათ და უსრულებს მღვდელი, კანონით დადებული საშრომი სასყიდელი ერგება წესის ამსრულებელ მღვდელს თუ არა?

მიგ. რასაკვირველია ერგება სასყიდელი თუ კი მოითხოვს მღვდელი მისი მედავიითნის ოჯახისაგან.

კით. ყულაბების გახსნის დროს, შესაველ-გასავლის წიგნებისა და ფულების შემოწმების დროს არის თუ არა საჭირო, რომ მედავიითნენი დაისწრონ?

მიგ. კრებული ვალდებულია, რომ ყველა მედავიითნენი დაისწროს ყულაბების გახსნისა, წიგნებისა და ფულების შემოწმების დროს.

კით. ფოსტა ვალდებულია თუ არა, რომ მღვდლებისაგან საქმის მიწერ-მოწერა მიიღოს და გაგზავნოს უფულოდ?

მიგ. საფოსტო კანონების დადგენილებით—30 მუხ. თანახმად, ფოსტა ვალდებულია საქმის მიწერ-მოწერა და მოხსენებანი მღვდლისაგან მიიღოს გასაგზავნად უფულოდ: კონსისტორიისა და კანტორის სახელზედ, ბლალოჩინებისა და სხვა მოსამსახურე პირთა და დაწესებულებათა სახელზედ, რასაკვირველია თავის თანამდებობისამებრ და არა კერძოდ თავის საქმიების შესახებ.

კით. შეუძლია თუ არა ძველი მოძღვარის ნება დაუთვრთველად აღსარება უთხრას სხვა მღვდელს კაცმა? ანუ შეუძლია თუ არა ძველი მოძღვარის ნება-დაუთვრთველად რაიმე მღვდელ-მოქმედება შეუსრულოს სხვა მოძღვარმა?

მიგ. ყოველ კაცს შეუძლია საჭიროების დროს ვისთანაც სურს, იმასთან აღიაროს აღსარება. ამაზე ნებაართვა ძველი მოძღვრისა საჭირო არ არის. მაგალითად, ვინმე შორს წავიდა სამუ-

შაოდ და ზიარება სურს. ნუ თუ მას არ შეუძლია აღსარება უთხრას სხვა მღვდელს და ეზიაროს? ისეთი მღვდელ-მოქმედება, რომელსაც ადგილობრივი მრევლის მღვდელი შეუსრულებს, რასაკვირველია მან უნდა შეუსრულოს და თუ სხვაგან იმყოფება, მაშინ იქაური მღვდელიც შეასრულებს.

კით. კაცი გაგზავნეს უვალოთ ღირსება ახდელი ციბიირში; დარჩა ამ კაცს ცოლი უპატრონოდ. შეუძლია თუ არა მისთხოვდეს ქალი სხვას, ან ვის უნდა სთხოვოს გათხოვების ნებაართვა?

მიგ. დარჩენილმა ცოლმა უნდა მიართვას სინოდალნი კანტორას თხოვნა და ითხოვოს გვირგვინის კურთხევის გაუქმება და ქორწინების კავშირის გაუქმების შემდეგ, შეუძლია მისთხოვდეს სხვას კანონიერი ქორწინებით და მღვდელსაც მხოლოდ მაშინ შეუძლია გვირგვინის კურთხევა.

რედაქციის კასუსი.

მდ. ბ. დუ—ქს. თქვენგან დასახელებული კითხვები მრავალჯერ არის განმარტებული. საჭირო ბლანკები და მოწმობები კარგა ხანია გამოგვიგზავნეთ ამანათით.

ჯადი გკ—ას. თქვენი ლექსი „ხარება“ არ იბეჭდება. ნათარგმნი გამოგზავნეთ და როცა ვნახავთ, მაშინ გეტყვით ყოველივეს.

კრ. ჯადჯიკიას. როცა კაცი ავაზაკობაზე დამდგარა, იმასთან ლაპარაკი საძნელოა. თავის საზიზღარი მიზნის მისაღწევად, იგი არაფერს არ ზოგავს. სამწუხაროა, რომ ამისთანა კაცს ყველა ზიზლით არ ეპყრობა, არამედ პატივს ცემს და მის მაცდურებას ფარავს.

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. ლ. ლამბაშიძე. Редакторъ-Издатель П. Д. Гамбашидзе. Дозволено цензурою Архимандритъ Георгій 20 мая 1903 г.

Типог. редакціи журн. „Пастыръ“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Квирилахъ въ собст. домѣ.